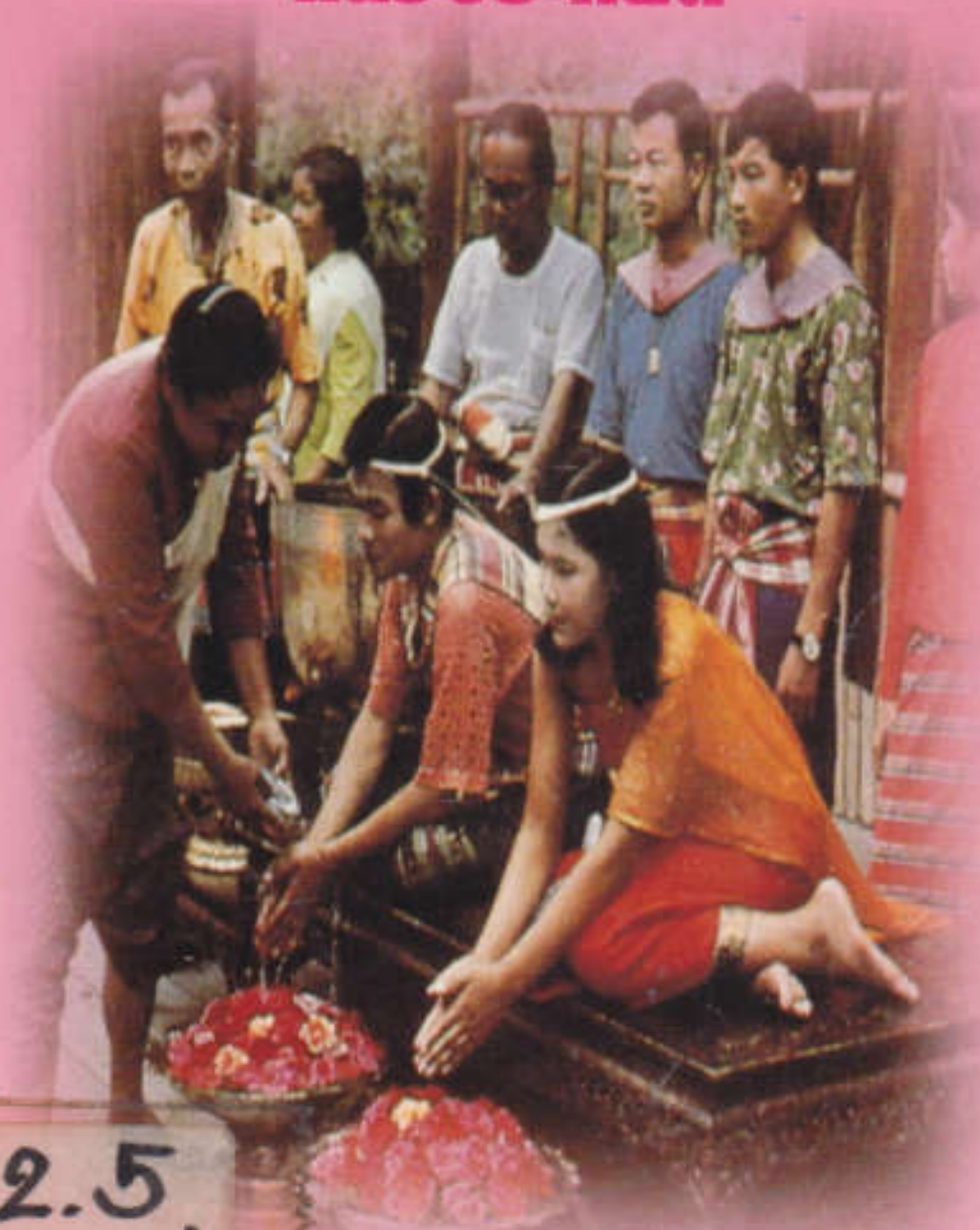

ประเพณีการแต่งงาน

แนวประหยัด

392.5
ค 123๗

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ

กระทรวงศึกษาธิการ

ประเพณีการแต่งงานแนวประหยัด

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ

กระทรวงศึกษาธิการ

พ.ศ. ๒๕๓๘

๒๕๓๗-๒๕๔๐

ปรีณรงค์และสืบสานงานวัฒนธรรมไทย

เลขที่ ๑๒

เลขที่ 392.5
๑123๒

เลขที่ ๕

NATIONAL LIBRARY OF THAILAND

31111002144374

๑๒

“เรารักวัฒนธรรมไทย”

ด้วยความปราณนาดีจาก สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ

กระทรวงศึกษาธิการ

คำนำ

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ได้จัดพิมพ์หนังสือเกี่ยวกับ
ขนบธรรมเนียมประเพณีอันเป็นวิถีการดำเนินชีวิตของคนไทยหลายเรื่อง
ประเพณีการแต่งงานแนวประหัต เป็นเรื่องหนึ่งที่จัดพิมพ์เผยแพร่ และได้รับ
ความสนใจจากองค์กรภาครัฐ เอกชน สถานศึกษา และประชาชนทั่วไปเป็น
อย่างมาก ทั้งนี้เพราะหนังสือประเพณีการแต่งงานแนวประหัต เป็นคู่มือการ
จัดพิธีแต่งงานตามขนบธรรมเนียมประเพณีไทยที่ถูกต้อง และเป็นแบบอย่างอัน
ดีงาม พร้อมทั้งสอดคล้องกับสภาพสังคม เศรษฐกิจ ปัจจุบัน คือ เรียบง่าย
และประหยัด

ดังนั้น สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ จึงจัดพิมพ์หนังสือ
"ประเพณีการแต่งงานแนวประหัต" อีกครั้งหนึ่ง จำนวน ๒,๐๐๐ เล่ม เพื่อ
เผยแพร่เป็นคู่มือศึกษา ค้นคว้า และเป็นแนวปฏิบัติเพื่อสืบทอดขนบธรรมเนียม
ประเพณีไทยสืบไป

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ขอขอบพระคุณคณะ-
อนุกรรมการเฉพาะกิจยกร่างแบบอย่างในการปฏิบัติทางวัฒนธรรมของคนไทย
ที่ได้จัดทำหนังสือเล่มนี้ไว้ ณ โอกาสนี้

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ

สารบัญ

พิธีจัดงานแต่งงานแนวประหยัด	๑
การแต่งงาน	๓
- การสู่ขอ	๔
- การหมั้น	๖
- การจัดพิธีแต่งงาน	๗
พิธีแต่งงานแบบที่ ๑	๗
พิธีแต่งงานแบบที่ ๒	๑๐
พิธีแต่งงานแบบที่ ๓	๑๐
พิธีแต่งงานแบบที่ ๔	๑๑
พิธีแต่งงานของคนไทยในต่างประเทศ	๑๑
ข้อเสนอแนะ	๑๒
- ฤกษ์ยาม	๑๒
- การหมั้น	๑๓
- บัตรเชิญ	๑๓
- การทำบุญในวันแต่งงาน	๑๔
- การแต่งกาย	๑๔
- การจัดสถานที่พิธีและเครื่องใช้ในพิธีแต่งงาน	๑๔
- การปฏิบัติในพิธีรดน้ำ และการเจิม	๑๖
- การจัดเลี้ยง	๑๗
- ของชำร่วย	๑๘
- ของขวัญ	๑๘
- การกล่าวอวยพร	๑๘
- การกล่าวถวายพระพร	๑๙
- การจดทะเบียนสมรส	๒๐

- การไหว้และการรับไหว้	๒๑
- แนวทางปฏิบัติของสามเณร	๒๑
- ธรรมะของผู้ครองเรือน	๒๒
- การวางแผนครอบครัว	๒๓

รายละเอียดบางประการของการแต่งงานตามประเพณีไทย	๒๓
---	----

ภาคผนวก	๓๗
---------------	----

- พิธีอภิเษกสมรส	๓๗
- ระเบียบปฏิบัติในงานสมรสซึ่งทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ประกอบพิธีพระราชทาน	๔๗
- พิธีสมรสแบบวัฒนธรรม	๕๒
- พิธีสมรสหมู่ของสโมสรวัฒนธรรมหญิง	๕๕
- ตัวอย่างบัตรเชิญ	๕๗
- การถวายสังฆทาน	๖๕
- ประมวลกฎหมายแพ่งพาณิชย์ บรรพ ๕ ครอบครัว	๖๘
- คีติปฏิบัติในส่วนที่เกี่ยวกับสามเณร	๗๓
- การวางแผนครอบครัว	๗๗

การแต่งงาน

พิธี

จัดงานแต่งงานแนวประหยัด

การแต่งงาน

คำว่า “แต่งงาน” เป็นชื่อของการทำพิธีให้ชายหญิงที่เรียกว่า บ่าวสาว บ่าวสาว เป็นสามีภริยาหรือเป็นผัวเมียกันตามประเพณี เสฐียรโกเศศ หรือ ศาสตราจารย์พระยาอนุมานราชธน (ยง เสฐียรโกเศศ) อธิบายไว้ในหนังสือ “ประเพณีเรื่องการแต่งงานบ่าวสาวของไทย” เป็นใจความว่า แต่งงาน ในภาษาไทยใช้พูดกันอยู่เป็นสามัญ จะหมายความว่าอะไรแน่ ทราบไม่ได้ชัด แต่ง ก็แปลว่า จัดให้งาม ทำให้ดี งานก็คือการที่ต้องทำ รวมกันเป็นแต่งงานก็คือ การที่ต้องทำเพื่อจัดให้งาม หรือทำให้ดี ซึ่งการแปลเอาความอย่างนี้อาจผิดหรือถูกก็ได้ เพราะเมื่อแปลแล้วก็ยังไม่มีความชัดว่า เป็นเรื่องทำให้ชายหญิงเป็นสามีภริยากัน หรือจะหมายความว่า ตบแต่งให้เป็นเนื้อเป็นตัวของงานบ่าวสาวก็ได้

ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ ให้ความหมายของคำว่าแต่งงานไว้ว่า “แต่งงานก็คือทำพิธีเพื่อให้ชายหญิงอยู่กินเป็นผัวเมียกันตามประเพณี”

ตามพระราชนิยมในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ ทรงบัญญัติให้ใช้คำว่า เสกสมรส^(๑) สำหรับแต่งงานเจ้า สามัญชนจึงใช้ตาม แต่ตัดคำว่า เสกออกเสีย เรียกกันว่า สมรส หรือปัจจุบันใช้ว่า พิธีมงคล

(๑) คำใช้เรียกการแต่งงานบ่าวสาว สำหรับใช้ในราชการที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงแต่ง มีพระราชกฤษฎีกาไว้เป็น ๓ อย่างคือ เจ้าฟ้า ใช้ว่าอภิเษกสมรส พระองค์เจ้าหรือหม่อมเจ้าเรียกว่า เสกสมรส ข้าราชการผู้มีบรรดาศักดิ์เรียกว่าสมรส

สมรส หนึ่งในกฎหมายว่าด้วยครอบครัว เรียกการแต่งงานว่า การสมรสและยังใช้คำอื่นเนื่องในการนี้อีกเช่น คู่สมรส จดทะเบียนสมรส เป็นต้น

นอกจากนี้ ยังมีคำในภาษาถิ่นของไทย โดยใช้คำที่เนื่องในงานนี้แตกต่างกันออกไปบ้างตามภูมิภาค เช่น ภาคพายัพ เรียกว่า กินแขก ภาคอีสานเรียกว่า กินดอง ภาคใต้เรียกว่า กินงาน หรือ กินเหนียว และภาคกลางบางท้องถิ่นเรียกว่า กินสามถ้วย กินสี่ถ้วย ตามคตินิยมของท้องถิ่นนั้นๆ

หนังสือเล่มนี้ ใช้คำว่า การแต่งงาน ซึ่งเป็นคำสามัญที่ใช้กันแพร่หลายและเข้าใจความหมายกันอยู่แล้วโดยทั่วไปจะใช้คำอื่นบ้างก็ในกรณีที่เห็นว่าควรจะต้องคำนึงไว้ เช่น พิธีการ กฎหมาย และคำที่อ้างอิงเป็นหลักฐาน

การแต่งงานเป็นการเริ่มต้นชีวิตครอบครัวของมนุษย์ในสังคม ผู้ที่จะมีครอบครัวได้ก็คือ ชายหญิงที่อยู่ในวัยอันสมควรที่จะเป็นสามีภริยากันได้ โดยชอบด้วยขนบธรรมเนียมประเพณีและตัวบทกฎหมายของสังคมซึ่งเปลี่ยนแปลงไปได้ตามยุคตามสมัย อันเป็นเหตุให้พิธีการแต่งงานเป็นไปในรูปแบบที่แตกต่างกันบ้างตามคตินิยมของแต่ละท้องถิ่น

พิธีแต่งงานแนวประหยัด

พิธีแต่งงานที่เสนอในที่นี้เป็นการแนะนำทางปฏิบัติอันเนื่องด้วยการแต่งงานในทางที่ชอบด้วยวัฒนธรรม ประเพณี และตัวบทกฎหมายของไทย โดยตัดความสิ้นเปลืองทั้งหลายออกไป คงไว้แต่ส่วนที่เป็นสาระสำคัญของการจัดงานที่จำเป็นตามขั้นตอนดังนี้

๑. การสู่ขอ

การสู่ขอเป็นเบื้องต้นของประเพณีการแต่งงานของสังคมไทย และเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องว่าเป็นสิริมงคลของชายหญิงที่จะเป็นสามีภริยากัน และเป็นการ

ให้เกียรติแก่ฝ่ายหญิงด้วย การเป็นสามีภริยา โดยการสวามิภักดิ์กันตาม ประเพณีเป็นสิ่งที่ได้รับความนิยมยกย่อง เพราะชอบด้วยระเบียบแบบแผน จารีตประเพณีที่ได้รับการพิจารณาจากสังคมแล้วว่าเป็นสิริมงคลดังกล่าว

การสวามิภักดิ์กันตามประเพณีนั้นทำเป็น ๒ ขั้นตอน คือ การทาบถาม และ การสวามิภักดิ์

การทาบถาม เป็นการเริ่มต้นของการสวามิภักดิ์ โดยฝ่ายชายจัดผู้ใหญ่ที่ ได้รับการยกย่องนับถือ จะเป็นชายหรือหญิงก็ได้ เป็น “เฒ่าแก่” ไปพูดจา ทาบถามกับผู้ใหญ่ฝ่ายหญิง เพื่อทราบความเห็นของฝ่ายหญิงว่าจะเต็มใจ ยินยอมยกให้หรือไม่ เมื่อฝ่ายหญิงไม่ขัดข้องแล้ว จะมีข้อเรียกร้องเกี่ยวกับ สินสอดทองหมั้น เรือนหอ หรือมีเงื่อนไขอย่างไร ตลอดจนการกำหนด วัน เวลาที่ผู้ใหญ่ฝ่ายชายจะมาสวามิภักดิ์ต่อไป ถ้าฝ่ายหญิงไม่ตกลงก็จะได้นำเรื่องกลับ มาแจ้งให้ฝ่ายชายทราบ ซึ่งเป็นเรื่องดีด้วยกันทั้งสองฝ่าย ผู้ที่ได้รับหน้าที่เป็น เฒ่าแก่ไปทาบถามฝ่ายหญิงดังกล่าวนี้ เรียกว่า “เฒ่าแก่ทาบถาม”

เหตุที่ต้องมี “เฒ่าแก่ทาบถาม” ก็เพราะชายหญิงสมัยก่อนเมื่อเติบโต เป็นหนุ่มสาวแล้ว ไม่ค่อยมีโอกาสได้สังคมพบปะกันบ่อยนัก นอกจากงาน เทศกาล งานประเพณีและงานพิธีต่างๆ ซึ่งมีขึ้นเป็นครั้งคราว ดังนั้น การ เสาะหาคู่ครองจึงเป็นเรื่องของผู้ใหญ่ ผู้ปกครอง ที่จะจัดการให้โดยพิจารณา ความเหมาะสมเป็นหลักเช่น กิริยามารยาท ฐานะ อาชีพ เป็นต้น เมื่อเห็นว่า เหมาะสมก็จัดเฒ่าแก่ทาบถามไปดำเนินการในขั้นแรก

ปัจจุบัน ชายหญิงมีโอกาสพบปะกันได้และสามารถเลือกคู่ครองได้ อย่างอิสระมากขึ้น เมื่อสมัครใจที่จะเป็นสามีภริยากัน ฝ่ายชายก็แจ้งแก่ ผู้ปกครองให้จัดเฒ่าแก่ทาบถามเพื่อทราบความคิดเห็นและข้อเรียกร้องต่างๆ ของฝ่ายหญิงดังกล่าวแล้ว อีกประการหนึ่งก็คือ เฒ่าแก่ทาบถามนั้นจะเป็น ประโยชน์ต่อคู่บ่าวสาวหากมีเรื่องอันจำเป็นเกี่ยวกับพยานหลักฐานซึ่งอาจเกิด ขึ้นได้ในโอกาสต่อไป

การสวามิภักดิ์ เป็นเรื่องที่ฝ่ายชายจัดทำภายหลังจากได้รับทราบจาก “เฒ่าแก่

ทาบทาม” แล้วว่าฝ่ายหญิงไม่ขัดข้องและฝ่ายชายเองก็ตกลงจะปฏิบัติตามข้อเรียกร้องของฝ่ายหญิง การสุขอนั้นจะมอบให้เป็นหน้าที่ของเฒ่าแก่หรือผู้ปกครองฝ่ายชายจะไปเองหรือจะไปทั้งเฒ่าแก่และผู้ปกครองก็ได้ เพื่อยืนยันว่ายอมรับข้อเรียกร้อง ตลอดจนทำความสนิทสนมกันให้มากยิ่งขึ้น พร้อมกันนั้น จะได้ปรึกษารื้อเรื่องพิธีหมั้น พิธีแต่งงานหรือหาฤกษ์ยามกันต่อไป การไปสุขอควรจะได้มีการนัดหมายให้ฝ่ายหญิงได้รับทราบล่วงหน้า เพื่อจะได้เตรียมต้อนรับด้วยอัธยาศัยไมตรีตามสมควร

๒. การหมั้น

การหมั้น คือ การมอบสิ่งของให้ฝ่ายหญิง เพื่อแสดงความมั่นหมายว่าจะแต่งงานด้วย ซึ่งของที่มอบนั้นเรียกว่าทองหมั้นหรือของหมั้น

ทองหมั้น หรือ ของหมั้น เดิมทีเดียวของที่ฝ่ายชายนำไปหมั้นฝ่ายหญิงนั้นเป็นทองคำจริง ๆ จะหนักเท่าไรนั้นเป็นไปตามข้อเรียกร้องและได้ตกลงกันแล้ว จึงเรียกว่าทองหมั้นเป็นคู่กันกับเงินที่เรียกว่า สิ้นสอด แต่ต่อมาทองหมั้นนั้นเปลี่ยนเป็นอย่างอื่น เช่น สร้อยคอ แหวน เป็นต้น ในทางกฎหมายจึงเรียกว่า ของหมั้น และให้คำอธิบายว่าเป็นทรัพย์สินที่ฝ่ายชายมอบให้ฝ่ายหญิง เพื่อเป็นหลักฐานการหมั้น และเป็นประกันว่าชายจะแต่งงานกับหญิงนั้น

ชั้นหมากหมั้น ในการที่ฝ่ายชายจะนำสินสอดทองหมั้นหรือของหมั้นไปมอบให้แก่ฝ่ายหญิงตามกำหนดวันเวลาหรือฤกษ์ยามตามที่ได้ตกลงกันได้ ตามประเพณีของไทยเรานิยมใส่ขัน และในขันที่นำไปนั้น มีมากพลู่ไปด้วย เพราะหมากพลู่เป็นเครื่องแสดงถึงความมีอัธยาศัยไมตรี ในบรรดาประเทศต่าง ๆ ที่นิยมกินหมากรวมทั้งประเทศไทยด้วย เพราะฉะนั้นจึงได้เรียกว่าชั้นหมากหมั้น (ดูเรื่องการจัดชั้นหมากหมั้นและพิธีหมั้นในรายละเอียดบางประการของการแต่งงานตามประเพณีไทย)

ปัจจุบัน การหมั้นส่วนใหญ่นิยมใช้แหวนเป็นของหมั้นและพิธีหมั้นก็มีเพียงชายสวมแหวนหมั้นให้แก่ฝ่ายหญิงต่อหน้าเฒ่าแก่ จะญาติผู้ใหญ่ของ

ทั้งสองฝ่ายที่มาเป็นสักขีพยาน และมีการเลี้ยงกันเล็กน้อยก็เป็นหมดพิธีหมั้น ต่อจากนั้นเป็นเรื่องของการเตรียมพิธีแต่งงานอันเป็นพิธีสำคัญต่อไป

ในกรณีที่ผู้ใหญ่ทั้งสองฝ่ายคุ้นเคยไว้นือเชื่อใจกันดีอยู่แล้ว จะตัดขั้นตอนต่างๆ ที่กล่าวข้างต้นตามแต่เห็นสมควร เหลือไว้แต่การแต่งงานและการจดทะเบียนสมรสเลยก็ได้

๑. การจัดพิธีแต่งงาน

ตามที่นิยมปฏิบัติกัน ก่อนวันแต่งงานประมาณ ๒ สัปดาห์ จะมีการส่งบัตรเชิญไปยังญาติมิตรผู้เคารพนับถือให้ทราบกำหนดวัน เวลา และสถานที่ที่จะจัดงาน (ดูรายละเอียดในข้อเสนอนี้)

พิธีแต่งงานในอดีตจัดกันเป็น ๒ วัน วันแรกเรียกว่า วันสุกดิบ วันที่ ๒ เรียกว่า วันแต่งงาน ในปัจจุบันการจัดพิธีแต่งงานได้เปลี่ยนแปลงไปตามสภาพเศรษฐกิจและสังคมและแตกต่างกันไปแล้วแต่กรณี แต่นิยมจัดงานให้เสร็จในวันเดียว ซึ่งบางรายก็พยายามคงรูปแบบของพิธีแต่งงานแต่เดิมไว้อย่างครบถ้วน บางรายลดขั้นตอนต่างๆ ลงไป จัดเฉพาะพิธีที่เห็นว่าจำเป็นเท่านั้น จึงมีพิธีแต่งงานหลายแบบให้พิจารณาเลือกปฏิบัติดังนี้

พิธีแต่งงานแบบที่ ๑

เป็นพิธีแต่งงานที่จัดทำให้เสร็จภายในวันเดียว ซึ่งคงรูปแบบของการแต่งงานแบบ ๒ วัน แต่ดัดแปลงโดยตัดวันสุกดิบและจัดขั้นตอนในทางปฏิบัติให้รวบรวมนั้น การจัดงาน ๒ วันนั้น มีรายละเอียดอยู่แล้วในรายละเอียดบางประการของการแต่งงานตามประเพณีไทย ส่วนที่ดัดแปลงให้เหลือเป็นวันเดียวกัน ก็เพื่อเป็นแนวประหยัดดังต่อไปนี้

เวลาเช้า นิมนต์พระสงฆ์มาเจริญพระพุทธมนต์ ณ สถานที่ซึ่งจัดไว้ อาจเป็นเรือนหอหรือบ้านงานก็ได้ คู่บ่าวสาวตักบาตรเลี้ยงพระ เมื่อพระฉันเสร็จ คู่บ่าวสาวถวายจตุปัจจัยไทยธรรม พระสงฆ์อนุโมทนา ประพรมน้ำ-

พระพุทธมนต์และเจริญชัยมงคลคาถา เป็นเสร็จพิธีสงฆ์^(๑) ฝ่ายเจ้าภาพของเจ้าสาวจัดอาหารมาเลี้ยงกัน เสร็จแล้วเตรียมการเพื่อพิธีขันหมากต่อไป

เวลาจวน ๑๑ นาฬิกา ซึ่งชาวนาเรียกว่า “น้องเพล” ฝ่ายเจ้าสาวจะจัด “ของเลื่อนเดือนขันหมาก” หรือที่เรียกสั้น ๆ ว่า “ของเลื่อน” คือ สำหรับควหาวัน ๒ คู่ หรือ ๔ สำหรับ ให้ผู้ใหญ่หรือผู้มีหน้าที่นำไปยังบ้านเจ้าบ่าว ทางบ้านเจ้าบ่าวจัดคนมาเชื้อเชิญขึ้นบ้าน ผู้นำของเลื่อนจะกล่าวมอบของเลื่อนให้ฝ่ายเจ้าบ่าวจัดของชำร่วยให้แก่ผู้นำของเลื่อนมา แล้วคณะผู้นำของเลื่อนก็จะลากลับ

การนำของเลื่อนมามอบให้นี้ เป็นการเตือนทางฝ่ายเจ้าบ่าวให้จัดขบวนขันหมากไปได้แล้ว การปฏิบัติดังกล่าวเป็นการแสดงความเอื้อเฟื้อในระหว่างครอบครัวที่จะเกี่ยวดองกัน แต่ในปัจจุบันหากไม่สะดวกจะงดเสียก็ได้

เวลาบ่าย ขบวนขันหมากแต่งของฝ่ายเจ้าบ่าว เคลื่อนมายังบ้านเจ้าสาว มีการรับขันหมาก เชิญขันหมาก ตรวจกองทุนสินสอดและไหว้บรรพบุรุษ ไหว้บิดา มารดาหรือญาติผู้ใหญ่และอาจมีการจดทะเบียนสมรส^(๒) ในช่วงเวลานี้ก็ได้

เวลาเย็น มีพิธีรดน้ำคู่สมรส

ที่ทำพิธีรดน้ำประกอบด้วยสิ่งต่อไปนี้

๑. โต๊ะหมู่บูชา ประดิษฐานพระพุทธรูป มีดอกไม้ ธูป เทียน จัดไว้พร้อม

(๑) การเลี้ยงพระในตอนเช้า เจ้าภาพมักจัดปันโตถวายให้ไปฉันเพลด้วย

(๒) การจดทะเบียนสมรส อาจไปจดที่อำเภอหรือที่ว่าการเขตตามเวลาราชการในวันงาน ถ้าไม่สะดวกอาจเชิญเจ้าหน้าที่มาจดทะเบียนสมรส ณ บ้านงานก็ได้ (ดูรายละเอียดในข้อเสนอนะ)

๒. ตั้งสำหรับคู่บ่าวสาวนั่งคู่กัน มีหมอนรองสำหรับรองแขนขณะรับ น้ำสังข์ มีเครื่องพิธีในการรดน้ำพร้อม และมีพานหรือขันซึ่งรองด้วยดอกไม้ พองาม สำหรับรองรับน้ำจากมือคู่บ่าวสาว บางแห่งใช้โต๊ะมีขนาดพอดีที่คู่ บ่าวสาวจะวางมือประนมรับน้ำสังข์ มีโต๊ะเล็กสำหรับวางเครื่องใช้ในพิธีรดน้ำ มีพิธีกรทำหน้าที่ส่งสังข์รดน้ำพระพุทธรูปให้แก่วัยพว(๑)

เมื่อได้เวลาที่กำหนด คู่บ่าวสาวไปนั่งคู่กันหน้าโต๊ะบูชา ร่วมกันจุด ธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย กราบพร้อมกัน แล้วกลับไปนั่ง ณ ที่ซึ่งจัดไว้ ถ้า มีเพื่อนเจ้าบ่าวเจ้าสาว ก็จัดให้ยืนหลังคู่บ่าวสาว เว้นระยะห่างพองาม ต่อ จากนั้นผู้ที่เป็ประธานในพิธีก็สวมมงคลแฝดให้คู่บ่าวสาว ถ้ามีมาลัยก็สวม ไว้ก่อนสวมมงคล รดน้ำสังข์เจิมคู่บ่าวสาวแล้วอวยพร เสร็จแล้วผู้ร่วมงานซึ่ง ส่วนมากเป็นญาติผู้ใหญ่ก็จะรดน้ำคู่บ่าวสาวตามลำดับ เมื่อแขกคนสุดท้าย รดน้ำเสร็จแล้ว เชิญผู้ใหญ่ที่เคารพนับถือถอดมงคลเป็นเสร็จพิธีรดน้ำ

เพื่อให้เป็นพิธีแต่งงานแนวประหยัด การจัดให้ผู้เป็นประธานเพียง ๑ ท่านเป็นผู้รดน้ำและเจิมคู่บ่าวสาว ส่วนผู้ร่วมงานอื่นๆ ถือว่ามาเป็นสักขีพยาน นั้นน่าจะได้รับการพิจารณาปฏิบัติตามที่เห็นสมควร

การทำพิธีรดน้ำ เป็นเรื่องของฆราวาสโดยจัดทำตามแบบที่ได้กล่าว มาแล้ว เจ้าภาพอาจจะมอบของชำร่วยแก่วัยพวด้วย (ดูเรื่องของ ชำร่วยและของขวัญในข้อเสนอนะ)

หลังจากนั้นก็จะมีการเลี้ยงอาหารทั้งฝ่ายเจ้าบ่าวเจ้าสาว และผู้มาร่วม รดน้ำอวยพร เจ้าบ่าวและเจ้าสาวจะนำของชำร่วยแจกผู้ร่วมงาน ในระหว่าง นี้อาจเชิญเจ้าภาพฝ่ายเจ้าบ่าวและเจ้าสาวหรือแขกผู้มีเกียรติสูงสุด ณ ที่นั้น กล่าวอวยพรแก่คู่สมรสก่อนสิ้นสุดงานเลี้ยง

(๑)ดูเรื่อง การจัดสถานที่และเครื่องพิธีในการรดน้ำ ในข้อเสนอนะ

ในกรณีที่คู่สมรสได้รับพระราชทานน้ำสังข์ หรือจัดพิธีสมรสในเขตพระราชฐาน เจ้าภาพควรให้มีการถวายพระพรก่อนการอวยพรคู่สมรสตามปกติ^(๑)

เวลากลางคืน จัดพิธีปูที่นอนเรียงหมอนและทำพิธีส่งตัวเจ้าสาวให้เจ้าบ่าว ณ ห้องหอหรือเรือนหอตามเวลาที่กำหนด^(๒) ผู้ร่วมในพิธีส่งตัวมีเฉพาะผู้ใหญ่ที่ปูที่นอน และบิดามารดาหรือผู้ปกครองของเจ้าบ่าวเจ้าสาวเท่านั้น มีการให้อวาทและอวยพรตามธรรมเนียมเป็นเสร็จพิธีแต่งงาน

พิธีแต่งงานแบบที่ ๒

เวลาเช้า ฝ่ายเจ้าบ่าวจัดขันหมากมายังบ้านเจ้าสาว ทำบุญตักบาตรแล้วจดทะเบียนสมรส

เวลาบ่าย จัดพิธีรดน้ำที่บ้านเจ้าสาวหรือเรือนหอหรือสถานที่แห่งอื่นที่เลือกจัดเป็นสถานที่รดน้ำ เช่น หอประชุม บางรายอาจจัดที่สโมสร หรือสมาคมที่มีห้องสำหรับจัดงานนี้หลังจากพิธีรดน้ำแล้ว มีการเลี้ยงอาหารแก่ผู้มาร่วมน้ำอวยพรซึ่งจะเลี้ยงของว่างหรือจะเลี้ยงอาหารเย็นแล้วแต่สะดวก

เวลากลางคืน ผู้ใหญ่ของทั้งสองฝ่ายทำพิธีปูที่นอนเรียงหมอน และส่งตัวเจ้าสาว ณ ห้องหอ หรือเรือนหอของคู่สมรส มีการให้อวาทและอวยพรแก่คู่บ่าวสาวตามธรรมเนียม

พิธีแต่งงานแบบที่ ๓

เวลาเช้า เจ้าบ่าวเจ้าสาว และผู้ใหญ่ทั้งสองฝ่ายจัดถวายสังฆทานขึ้นที่โบสถ์ หรือเจ้าบ่าวเจ้าสาวร่วมกันตักบาตรที่หน้าบ้านหรือที่วัด

(๑) ดูเรื่องการกล่าวถวายพระพรในข้อเสนอนี้

(๒) ดูเรื่องพิธีปูที่นอนเรียงหมอนจากรายละเอียดบางประการของการแต่งงานตามประเพณีไทย

เวลาสาย ทำพิธีรดน้ำหรือผูกข้อมือคู่บ่าวสาว ผู้ร่วมพิธีมีเฉพาะญาติผู้ใหญ่ของคู่บ่าวสาวเท่านั้น แล้วจดทะเบียนสมรส

เวลาเที่ยง เลี้ยงอาหารในบ้านหรือนอกบ้าน ตามแต่สะดวก

ส่วนการส่งตัวนั้นจัดเป็นการภายใน

พิธีแต่งงานแบบที่ ๔

เวลาเช้า เจ้าบ่าวเจ้าสาว จะถวายสังฆทานหรือตักบาตรที่วัดหรือหน้าบ้าน เสร็จแล้วบิดามารดาผู้ปกครอง ญาติผู้ใหญ่ที่ใกล้ชิดรดน้ำอวยพรหรือผูกข้อมือคู่บ่าวสาว แล้วไปจดทะเบียนสมรสเป็นเสร็จพิธี

ในกรณีที่ต้องการให้ยอเส้นที่สุด จะมีเพียงถวายสังฆทานแล้วไปจดทะเบียนสมรสก็ได้

พิธีแต่งงานของคนไทยในต่างประเทศ

การแต่งงานของคนไทยในต่างประเทศจะจัดแบบประหยัดได้ดังนี้

หากคู่สมรสเป็นพุทธศาสนิกชนและอยู่ใกล้วัดไทยหรือวัดพุทธศาสนาในต่างประเทศ ตอนเช้าก็ควรทำบุญตักบาตรหรือถวายสังฆทาน ให้พระสงฆ์ประพรมน้ำพระพุทธมนต์ในกรณีที่มิสะดวกจะไปวัด หรือในประเทศที่ตนอยู่ไม่มีวัด การประกอบพิธีทางศาสนาจึงไม่อาจกระทำได้ สิ่งที่ต้องปฏิบัติคือ ทำจิตใจให้สงบแจ่มใส กราบระลึกถึงคุณพระศรีรัตนตรัยเพื่อความเป็นสิริมงคลทั้งสองกรณีนี้ ถ้ามีผู้ใหญ่ ญาติหรือมิตรสหายมาร่วมเป็นสักขีพยานและให้ศีลให้พรตามประเพณีได้ก็จะเป็นการดี อนึ่ง การจดทะเบียนสมรสควรกระทำ ณ สถานทูตหรือสถานกงสุลไทยประจำประเทศนั้น แต่ถ้าไม่สามารถไปจดทะเบียนสมรส ณ สถานดังกล่าวได้ก็ควรจดทะเบียนสมรส ณ ที่ทำการของรัฐบาลที่ตนอยู่ และเมื่อกลับประเทศไทยแล้ว ก็ควรไปจดทะเบียนสมรสให้ถูกต้องตามกฎหมายไทยต่อไป

สำหรับคนไทยที่นับถือศาสนาอื่น ก็จัดพิธีแต่งงานตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับถือ

ส่วนการจัดเลี้ยงอาหารเนื่องในงานสมรสนั้น หากมีกำลังทรัพย์ก็ย่อมทำได้ แต่ไม่ว่าจะเลี้ยงที่บ้านพักของตนเอง บ้านญาติผู้ใหญ่ที่เคารพนับถือ หรือ ณ สถานที่ใดก็ตาม ควรเป็นไปอย่างประหยัด จัดเป็นการภายในเฉพาะผู้ที่คุ้นเคยเท่านั้น

อย่างไรก็ตาม พิธีสมรสแบบอื่นๆ นอกเหนือจากพิธีสมรสแบบประเพณีนี้ ยังมีอีกหลายอย่าง เช่น พิธีสมรสแบบวัฒนธรรม พิธีสมรสหมู่ของสโมสรวัฒนธรรมหญิง ฯลฯ และได้นำมาเสนอไว้ในที่นี้ เพื่อให้เป็นความรู้เกี่ยวกับประเพณีการสมรสที่เคยนำมาแต่เดิม

ข้อเสนอแนะ

๑. ฤกษ์ยาม

การกำหนดฤกษ์ยามนั้น เพื่อให้เกิดสิริมงคล เลี่ยงความเสียหาย และทำให้เกิดความสบายใจ บางท่านอธิบายว่าเพื่อให้เป็นกำหนดการนัดหมายว่าจะทำงานมงคลในวันนั้น วันนี้ เวลานั้น เวลานั้น จะได้มาร่วมในพิธีนั้นโดยพร้อมเพรียงกันรวมความว่าผู้ใดจะพอใจหาฤกษ์ยาม เพื่อความสะดวกใจและเป็นเครื่องให้ความอุ่นใจ ก็อาจปรึกษาหาหรือผู้รู้ได้ตามอัธยาศัยตามหลักของพระพุทธศาสนาท่านสอนว่า การทำความดีหรือความสุจริตทางกาย วาจา และใจ ในวันเวลาใด วันเวลานั้น ย่อมเป็นฤกษ์งามยามดี การถือหลักการทำความดีและความสะดวกเป็นฤกษ์นี้ ถือได้ว่าเป็นสิริมงคล แก่สิ่งที่ไม่ดีทั้งหลายได้ทั้งหมด และเพื่อให้เกิดสิริมงคลยิ่งขึ้น ในวันที่ทำพิธีการปล่อยนกปล่อยปลา ช่วยชีวิตสัตว์หรือส่งเงินไปบำรุงโรงพยาบาลหรือมูลนิธิที่ตั้งขึ้นเพื่อ

ราชผู้ประสมภัย เช่น มูลนิธิราชประชานุเคราะห์ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงริเริ่มพระราชทานกำเนิด มีสาขาทุกจังหวัดทั่วประเทศ หรือองค์การการกุศลอื่นๆ ก็จะเป็นการส่งเสริมความอบอุ่นใจ ความปลื้มปิติว่า ได้รับความดีและสิ่งที่เป็นประโยชน์ในวันพิธีอันสำคัญนั้น

๒. การหมั้น

กรณีที่จะแต่งงานกัน โดยจองไว้ก่อนด้วยการหมั้น ถือเป็นประเพณีนิยมในบางท้องถิ่นบางกลุ่มของชาวไทย มีเหตุผลว่าเป็นการแสดงเจตนาว่าจะแต่งงานในโอกาสต่อไป เรื่องการหมั้นนี้ ถ้าเห็นความจำเป็นก็ควรหมั้น วิธีการไม่ควรเอิกเกริกและของหมั้นก็ไม่ควรมีราคาแพงนัก อาจใช้แหวนทอง แหวนเงิน แหวนนามสกุลลงยา เป็นต้น ถ้าไม่สะดวกจะไม่มีหมั้นก็ได้

๓. บัตรเชิญ

ในกรณีที่ผู้แต่งงานประสงค์จะมีบัตรเชิญ ควรคำนึงถึงสาระสำคัญต่าง ๆ ดังนี้

๓.๑ จุดประสงค์สำคัญของบัตรเชิญ ก็เพื่อแจ้งให้ทราบว่าจะมีการแต่งงานและเพื่อกำหนดนัดหมายเรื่องวัน เวลา สถานที่ ให้ผู้มาร่วมงานได้ทราบ

๓.๒ เจ้าภาพที่ระบุชื่อในบัตรเชิญ ควรเป็นพ่อแม่ของคู่บ่าวสาว ในกรณีที่พ่อแม่เสียชีวิตอาจใช้ญาติผู้ใหญ่แทนได้ ในปัจจุบันนิยมนำชื่อผู้ใหญ่ หรือผู้บังคับบัญชามาพิมพ์ไว้ในบัตรเชิญ ซึ่งมีใช้เรื่องจำเป็น ควรจะให้เกียรติแก่พ่อแม่มากกว่า

๓.๓ บัตรเชิญที่นิยมใช้กันอยู่ในปัจจุบัน มี ๒ ชนิด คือ บัตรขนาดใหญ่และบัตรเล็ก บัตรเชิญขนาดใหญ่เป็นบัตรที่มีรายละเอียดครบถ้วน ให้ใช้เชิญเฉพาะผู้ใหญ่ เพื่อบรรณพพิธีรดน้ำและรับประทานอาหาร (ในกรณีที่มีการจัดเลี้ยง) ส่วนบัตรเล็กใช้เชิญเฉพาะญาติสนิทมิตรสหาย (ดูตัวอย่างบัตรเชิญในภาคผนวก)

๓.๔ การส่งบัตรเชิญให้ผู้ใหญ่ ควรไปด้วยตนเองจะเหมาะสมกว่า แต่ในกรณีที่จำเป็นอาจส่งทางไปรษณีย์ โดยมีข้อความขอกภัยและแสดงความคารวะส่งไปด้วย

๓.๕ เมื่อได้กำหนดว่า จะเชิญผู้ใดเป็นประธานในพิธี คือ เป็นผู้สวมมาลัย สวมมงคล รตน์สำลีและเข็ม หรือเชิญกล่าวอวยพร ควรแจ้งให้ผู้นั้นทราบล่วงหน้า

๔. การทำบุญในวันแต่งงาน

การทำบุญในวันแต่งงาน ควรเลือกปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังนี้

๔.๑ นิมนต์พระ ๘ - ๑๐ รูป หรือตามจำนวนที่สะดวกแก่เจ้าภาพ มาเจริญพระพุทธมนต์และฉันภัตตาหารที่บ้านงาน

๔.๒ ถวายสังฆทานที่บ้านงาน ซึ่งจะนิมนต์พระโดยไม่เจาะจงจำนวนพระ ๑ รูป หรือกี่รูปก็ได้ (ดูรายละเอียดในภาคผนวก)

๔.๓ ตักบาตร ที่หน้าบ้านหรือที่วัด จำนวนภิกษุสามเณรกี่รูปก็ได้

๔.๔ ทำบุญเลี้ยงพระที่โรงพยาบาลสงฆ์ หรือบริจาคทรัพย์สิ่งของแก่หน่วยงานสาธารณกุศลต่าง ๆ

๕. การแต่งกาย

เจ้าบ่าว - ควรแต่งเครื่องแบบราชการ ชุดไทย ชุดสากล หรือชุดสุภาพ

เจ้าสาว - ควรแต่งชุดที่สามารถดัดแปลงใช้ในโอกาสอื่นได้ด้วย เช่น ชุดไทยเรือนต้น ชุดไทยจิตรลดา หรือชุดสุภาพ

การแต่งหน้าแต่งผมของเจ้าสาว ควรแต่งพองามและยึดหลักประหยัด

๖. การจัดสถานที่พิธีและเครื่องใช้ในพิธีแต่งงาน

การจัดสถานที่สำหรับพิธีรดน้ำ ควรจัดห้องที่มีขนาดพอเหมาะไม่เล็กหรือใหญ่เกินไป ถ้ามีประตูเข้าออกคนละทางก็จะสะดวกดี

เครื่องใช้ในพิธีที่ต้องจัดเตรียมมีดังนี้

๖.๑ ที่บูชา จะเป็นโต๊ะหมู่ ๓ หมู่ ๕ หมู่ ๙ หรือโต๊ะเดี่ยวก็ได้ มีพระพุทธรูปประดิษฐาน ๑ องค์ ที่โต๊ะบูชามีแจกันปักดอกไม้หรือพานพุ่มดอกไม้ ที่กระถางธูปมีธูปที่ไม่จุดปักไว้ ๓ ดอก มีเชิงเทียนอยู่ข้างกระถางธูป ๑ คู่ ยังไม่จุดเช่นกัน หน้าโต๊ะหมู่บูชาปูผ้าไว้สำหรับคู่บ่าวสาวกราบพระ

๖.๒ น้ำพระพุทธรมนต์ ควรจัดหาน้ำพระพุทธรมนต์ใส่ขันหรือหม้อน้ำมนต์ไว้ และจัดหาจอกเล็ก ๆ เตรียมไว้ตักใส่สังข์ตอนรดน้ำ

๖.๓ ที่นั่งบ่าวสาว จัดตั้งทางซ้ายของที่บูชา ให้เจ้าสาวนั่งทางซ้ายของเจ้าบ่าว บ่าวสาวอาจจะนั่งหมอบบนเตียงเดียวกัน แล้วมีหมอนรองแขนหรือมีโต๊ะสำหรับวางแขน หรือมีที่นั่ง (ตั่ง) คนละตัวก็ได้ตามแต่เจ้าภาพจะหาได้ ในกรณีที่ไม่มีตั่งหรือเตียง ให้บ่าวสาวนั่งพับเพียบหมอบกับพื้น ใช้หมอนหรือโต๊ะเล็กสำหรับวางแขน ถ้ามีเพื่อนเจ้าบ่าวเจ้าสาวก็จัดให้นั่งหรือยืนอยู่ด้านหลัง

๖.๔ ภาชนะรองรับน้ำสังข์ ใช้ขันหรือภาชนะอื่นที่เหมาะสมรองรับน้ำจากมือคู่บ่าวสาวในภาชนะรองรับน้ำนั้น นิยมจัดดอกไม้ที่มีความหมาย เช่น ดอกไม้ ดอกบานไม่รู้โรย หรือดอกกุหลาบเป็นการจัดเพื่อความสวยงามเท่านั้น ไม่จำเป็นต้องให้หมดเปลืองมาก

๖.๕ เครื่องเจิม จัดหาใบปรักหรือใบเล็ก ๆ ใส่แบ่งกระแจะหรือแบ่งหอมผสมน้ำพระพุทธรมนต์สำหรับเจิมหน้าคู่บ่าวสาว

๖.๖ มงคลแฝด เรียกว่า มงคลจักรหรือมงคลคู่ก็ได้ ควรหาพานใส่เตรียมไว้ ตามธรรมดาจะต้องจัดทำมงคลแฝดเตรียมไว้ก่อนล่วงหน้า และนิยมให้พระสงฆ์ที่เคารพนับถือหรือผู้รู้เป็นผู้จัดให้

๖.๗ มาลัยบ่าวสาว ในปัจจุบันนิยมทำมาลัยสองชาย สำหรับสวมให้เจ้าบ่าวเจ้าสาว จึงควรจัดเตรียมใส่พานตั้งไว้ในหมู่เครื่องมงคลนี้ด้วย

๖.๘ สังข์รดน้ำ สังข์เป็นของสำคัญในพิธีรดน้ำ เมื่อกำหนดงานแล้วควรติดต่อเตรียมหาสังข์พร้อมพานรองไว้แต่เนิ่น เพราะในปัจจุบันสังข์มีน้อยและหายาก ถ้ามีงานพร้อม ๆ กันหลายงานมักจะเกิดปัญหา

เครื่องมงคลต่างๆ ดังกล่าวข้างต้น จัดวางไว้บนโต๊ะ และมอบให้

คนใดคนหนึ่งเป็นผู้ดูแลถ้ามีการแจกของข้าว่วยควรจัดให้มีผู้แจกทางด้านซ้ายของที่นั่งบ่าวสาว

ในกรณีที่มีสมุดอวยพรก็จัดไว้ใกล้โต๊ะของขวัญ หรือมอบให้เจ้าหน้าที่นำไปให้ผู้ร่วมพิธีเขียนก็ได้

๗. การปฏิบัติในพิธีรดน้ำและการเจิม

วิธีปฏิบัติในการนั้นมีหลายแบบ เช่น เจิมแล้วรดน้ำ อีกแบบหนึ่งก็คือรดน้ำแล้วเจิม แต่นำมาเสนอแบบเดียวกันนี้คือ รดน้ำแล้วเจิม เพื่อมิให้สับสน โดยเลือกแบบที่ได้รับการพิจารณาร่วมกันแล้วของคณะอนุศาสนาจารย์สามเหล่าทัพและของกรมการศาสนา ทั้งยังเป็นแนวเดียวกับแบบของสำนักพระราชวังด้วย

๗.๑ ประธานในพิธี ควรปฏิบัติตามลำดับดังนี้

๗.๑.๑ กราบพระพุทธรูป ณ ที่บูชา

๗.๑.๒ สวมมาลัยให้คู่บ่าวสาว

๗.๑.๓ สวมมงคลแฝด

ทั้งมาลัยและมงคลนี้ เมื่อสวมแล้วควรจัดให้อยู่ในลักษณะที่เหมาะสมสวยงามสำหรับมงคลควรให้รอยต่อของมงคลอยู่ข้างทัดหูซ้ายของเจ้าบ่าวและทัดหูขวาของเจ้าสาว

๗.๑.๔ รดน้ำสังข์และอวยพร

๗.๑.๕ เจิมหน้าผากควรเจิมด้วยนิ้วชี้มือขวา^(๑) จากจุดซ้ายจุดขวา และจุดยอดตามลำดับ

(๑)ตามความเข้าใจของคนทั่วไป อาจใช้นิ้วอื่นๆ เช่น นิ้วหัวแม่มือ นิ้วกลาง เจิมได้แต่การใช้นิ้วชี้มือขวานี้ อนุโลมตามแบบของสำนักพระราชวัง อนุศาสนาจารย์ของ ๓ เหล่าทัพและของกรมการศาสนา

หลังจากประธานได้ทำพิธีดังกล่าวตามลำดับแล้ว เจ้าภาพจึงเชิญผู้
มาร่วมงานมารดน้ำต่อไป

๗.๒ ผู้มาร่วมงาน

ควรไหว้พระพุทธรูปเมื่อผ่านที่บูชา แล้วจึงรดน้ำอวยพรแก่คู่
บ่าวสาว

๗.๓ คู่สมรส

๗.๓.๑ ควรพายมือที่ประนมออกน้อยเพื่อรับน้ำสังข์

๗.๓.๒ เมื่อรับน้ำสังข์แล้ว ควรประนมมืออย่างเดิมและก้ม
ศีรษะเล็กน้อย เป็นการแสดงความเคารพ

๗.๓.๓ ขณะสวมมงคลและถอดมงคล ให้ประนมมือแสดงความ
เคารพและรับโอวาท

๗.๔ ผู้ถอดมงคล ผู้ที่เป็นประธานหรือผู้สวมมงคล แต่ในกรณีที่ผู้
สวมมงคลมิได้อยู่ในงานตลอด ควรจะเชิญผู้อาวุโสคนอื่นเป็นผู้ถอดมงคล โดย
ปฏิบัติตามลำดับดังนี้

๗.๔.๑ กราบพระพุทธรูป ณ ที่บูชา

๗.๔.๒ ถอดมงคล

ใช้มือทั้งสองจับมงคลทั้งคู่ ให้โอวาทและอวยพร
คู่บ่าวสาวแล้วยกมงคลขึ้นพร้อมกัน

๗.๔.๓ มอบมงคลให้คู่บ่าวสาว เพื่อเก็บไว้เป็นสิริมงคลต่อไป

๘. การจัดเลี้ยง

สาระสำคัญของการจัดงานเลี้ยง ก็เพื่อเป็นการแนะนำญาติมิตร หรือ
ผู้รู้จักคุ้นเคยของเจ้าบ่าวและเจ้าสาวให้รู้จักกัน ดังนั้นจึงไม่มีความจำเป็นอันใด
ที่จะต้องจัดให้เอิกเกริกสิ้นเปลืองหรือจัดเพื่ออวดความมั่งมี อันเป็นค่านิยม
ในทางที่ผิด สถานที่ที่ใช้จัดงานเลี้ยงอาจจะใช้ที่บ้าน ห้องประชุมหรือสโมสร
ตามความเหมาะสม

๙. ของชำร่วย

ของชำร่วยที่ใช้ในพิธีแต่งงาน นิยมจัดเป็น ๒ ตอน คือ

๙.๑ ในพิธีรดน้ำ เจ้าภาพจัดเป็นช่อดอกไม้หรือมาลัยตุ้มเล็ก ๆ มอบให้กับผู้มาร่วมพิธีรดน้ำทุกคน สำหรับผู้เป็นประธานในพิธี อาจทำเป็นมาลัยข้อมือมอบให้เป็นพิเศษ

๙.๒ ในกรณีที่มิงานเลี้ยง เจ้าภาพอาจจะจัดของชำร่วยเล็ก ๆ น้อย ๆ มอบเป็นที่ระลึกแก่ผู้มาร่วมงาน

ความจริงของชำร่วยนี้ มิใช่ของจำเป็น หากแต่เป็นสิ่งที่นิยมปฏิบัติกันเสมอมา แต่ถ้าเจ้าภาพประสงค์จะมีของชำร่วยแจกอาจจัดทำเป็นของที่ระลึกแบบไทย ๆ เพื่อเป็นการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทยโดยคำนึงถึงหลักประหยัดด้วย

๑๐. ของขวัญ

ในสมัยโบราณ แยกที่ได้รับเชิญไปในงานแต่งงาน มิได้ให้ของขวัญแก่คู่บ่าวสาวเพราะถือว่าการไปรดน้ำอวยพรนั้นเป็นสิริมงคลแล้ว แต่ในปัจจุบันนี้ มีการมอบของขวัญกันในลักษณะต่าง ๆ เช่น เป็นเงินสด เป็นเช็กของขวัญ หรือเป็นสิ่งของบ้างตามแต่จะสะดวก

การให้ของขวัญนี้เป็นการแสดงน้ำใจที่มีต่อกันจึงไม่ควรใช้จ่ายเงินทองในเรื่องนี้ให้มากนักจนทำให้ตัวเองเดือดร้อน

ในบางกรณีเจ้าภาพประสงค์จะบำเพ็ญกุศลเพื่อประโยชน์ส่วนรวม อาจจะรวบรวมของขวัญที่เป็นเงิน มอบให้แก่องค์การสาธารณกุศลต่าง ๆ แล้วแจ้งให้ผู้มาร่วมงานได้ทราบ

๑๑. การกล่าวอวยพร

ในพิธีแต่งงานส่วนใหญ่ จะมีการกล่าวอวยพรคู่บ่าวสาว บางงานที่มีแขกผู้ใหญ่หรือญาติมิตรมาร่วมงานมาก มักจะเชิญให้กล่าวอวยพรกัน

หลายๆ คน ทางปฏิบัติที่เหมาะสมนั้นคือเชิญผู้ที่เป็นผู้ใหญ่ที่สุดหรือญาติ
มิตรที่ทางเจ้าภาพพิจารณาเห็นสมควรกล่าวถวายพระคู่บ่าวสาวเพียงคนเดียว
ก็พอแล้ว เพราะถือว่าเป็นผู้แทนของแขกที่มาร่วมงานทั้งหมด และตอนท้าย
หลังจากกล่าวถวายพระคู่บ่าวสาวแล้ว ควรมีช่วงเวลาที่เหมาะสมให้คู่บ่าวสาว
กล่าวขอบคุณผู้มาร่วมงานด้วย

๔.๒ การกล่าวถวายพระพร

การกล่าวถวายพระพรในพิธีแต่งงานอาจทำได้ในกรณีที่เป็นการสมรส
พระราชมารดา คู่สมรสเป็นข้าราชการในพระองค์จัดพิธีสมรสในเขตพระราชฐาน
หรือเมื่องานสมรสนั้นเป็นงานที่จัดเรียบร้อยผู้ไปร่วมงานแต่งกายสุภาพ

ในการกล่าวถวายพระพรนั้นควรเชิญผู้มีเกียรติหรือผู้มีอาวุโสสูงเป็น
ประธานกล่าวถวายพระพร โดยกล่าวถึงเฉพาะองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
และสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ

ตัวอย่างคำกล่าวถวายพระพร

“ท่านผู้มีเกียรติทั้งหลาย”

“ข้าพเจ้าขอเชิญชวนท่านทั้งหลายโปรดยืนขึ้น เพื่อตีมถวายพระพร
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ”

“ขอพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าพระบรม-
ราชินีนาถ จงทรงพระเจริญ”

(ดนตรีบรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี)

เมื่อจบเพลงแล้ว ตีมถวายพระพร เครื่องตีที่ใช้อาจเป็นน้ำฝนไม้
หรือน้ำหวานก็ได้

อนึ่งในกรณีนี้ สำนักพระราชวังได้แนะนำว่า พระบาทสมเด็จพระ-
เจ้าอยู่หัว นั้นทรงเป็นพระประมุขและทรงเป็นที่เคารพสักการะอย่างยิ่งของ
ทุกคนในชาติ ทุกคนย่อมมีสิทธิ์ที่จะแสดงความปรารถนาดีและแสดงความ

จงรักภักดีต่อเบื้องพระยุคลบาทได้การเชิญชวนให้ดื่มถวายพระพรเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า เป็นการแสดงออกซึ่งความปรารถนาดีและจงรักภักดีประการหนึ่ง ทุกคนจึงยอมมีสิทธิที่จะกระทำได้ แต่ก็ควรระมัดระวังให้การได้เป็นไปโดยควรแก่พระเกียรติยศ กล่าวคือ ถ้าจะให้มีการเชิญชวนดื่มถวายพระพรก็ควรเชิญชวนดื่มเฉพาะในงานที่จัดขึ้นเป็นระเบียบเรียบร้อย เป็นงานที่มีเกียรติและบรรดาผู้ไปในงานแต่งกายสุภาพ เช่น งานฉลองเพื่อความเป็นสิริมงคล หรือเพื่อความสามัคคี หรือเพื่อเป็นเกียรติแก่บุคคลหรือคณะบุคคล สำหรับงานเลี้ยงเพื่อความสนุกสนานเฮฮาระหว่างกัน โดยไม่คำนึงถึงความเป็นระเบียบเรียบร้อย ไม่สมควรที่จะมีการดื่มถวายพระพร^(๑)

๑๓. การจดทะเบียนสมรส

หญิงชายที่แต่งงานกัน จำเป็นต้องจดทะเบียนสมรสให้ถูกต้องตามกฎหมาย โดยมีเงื่อนไขว่า คู่สมรสจะต้องมีอายุ ๑๗ ปีบริบูรณ์แล้ว และคู่สมรสที่ยังเป็นผู้เยาว์คือมีอายุยังไม่ถึง ๒๐ ปีบริบูรณ์ จะต้องได้รับความยินยอมจากบิดามารดาหรือผู้ปกครองก่อน จึงจะจดทะเบียนสมรสได้ การจดทะเบียนสมรสนี้ถือว่าเป็นเรื่องที่สำคัญที่สุด เพราะจะต้องใช้ใบสำคัญการสมรสเป็นหลักฐานในการทำนิติกรรมทั้งปวงที่เกี่ยวกับคู่สมรส (ดูรายละเอียดเรื่องประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๕ ครอบครัว ในภาคผนวก)

การจดทะเบียนสมรสโดยทั่วไป

๑๓.๑ คู่สมรสไปจดทะเบียนสมรส ณ ที่ว่าการเขตหรือที่ว่าการอำเภอ หรือจะเชิญนายทะเบียน หัวหน้าเขต หรือนายอำเภอมาดำเนินการจดทะเบียนสมรสให้ ณ สถานที่จัดพิธีสมรสก็ได้

๑๓.๒ คู่สมรสจะต้องเตรียมบัตรประชาชนและสำเนาทะเบียนบ้าน

^(๑)สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, แนวทางการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวกับพระมหากษัตริย์, โรงพิมพ์สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี พ.ศ. ๒๕๒๕

ให้บิดาจดทะเบียนสมรสด้วย

๑๓.๓ คู่สมรสกรอกข้อความลงในทะเบียนสมรส ซึ่งทางอำเภอหรือเขตมีจะเก็บไว้เป็นหลักฐาน

๑๓.๔ หลังจากให้นายทะเบียนดำเนินการเรียบร้อยแล้ว จะมอบใบสำคัญการสมรสให้คู่สมรสไว้คนละ ๑ แผ่น

ในกรณีที่คู่สมรสอยู่ต่างประเทศ ให้จดทะเบียนสมรส ณ สถานทูต หรือสถานกงสุลไทยประจำประเทศนั้นๆ ซึ่งถือว่าถูกต้องตามกฎหมายไทยแล้ว แต่ถ้าจะจดทะเบียนสมรส ณ ที่ทำการของรัฐที่ตนอยู่ เมื่อกลับเมืองไทยแล้วให้จดทะเบียน ณ ที่ว่าการเขตหรืออำเภออีกครั้งหนึ่งเพื่อให้ถูกต้องตามกฎหมายไทย

๑๔. การไหว้และการรับไหว้

การไหว้และการรับไหว้ เป็นเรื่องกระทำหลังจากเสร็จพิธีสมรสแล้ว สถานที่เกี่ยวกับญาติผู้ใหญ่ หรือผู้นับถือใกล้ชิดเท่านั้น ในการไหว้ คู่บ่าวสาวจะนำพานดอกไม้ธูปเทียน หรือพานดอกไม้ธูปเทียนและผ้าไหว้ ไปกราบแสดงความเคารพญาติผู้ใหญ่หรือผู้เคารพนับถือ ในการรับไหว้ ผู้ใหญ่จะกล่าวคำอวยพรหรือจะทั้งกล่าวคำอวยพรและมอบของรับไหว้ เช่น เงิน ทอง หรือทรัพย์สินอื่นๆ ทั้งนี้สุดแต่จะสะดวกและเหมาะสม

๑๕. แนวทางปฏิบัติของสามีกิริยา

สามีกควรปฏิบัติต่อกิริยา ๕ ประการ ดังนี้

๑. ยกย่องกิริยา
๒. ไม่ดูหมิ่น
๓. ไม่ประพฤตินอกใจกิริยา
๔. มอบความเป็นใหญ่ในบ้านให้
๕. ให้เครื่องแต่งตัว

ภริยาควรปฏิบัติต่อสามี ๕ ประการ ดังนี้

๑. จัดการงานดี
๒. สงเคราะห์คนข้างเคียงของสามีดี
๓. ไม่ประพฤติผิดนอกใจสามี
๔. รักษาทรัพย์สินที่สามีหามาได้
๕. ขยัน ไม่เกียจคร้านในการงานทั้งปวง

สามีภริยาที่มีชีวิตอยู่ร่วมกันพึงปฏิบัติหน้าที่ของตนต่ออีกฝ่ายหนึ่ง เพื่อความผาสุกในชีวิตครอบครัวตลอดไป (ดูรายละเอียดเรื่อง คติปฏิบัติในส่วนที่เกี่ยวกับสามีภริยา ในภาคผนวก)

๑๖. ธรรมะของผู้ครองเรือน

ธรรมะของผู้ครองเรือน (ฆราวาสธรรม) ผู้ครองเรือนจะต้องตั้งอยู่ในฆราวาสธรรม จึงจะได้รับความสุขกายสบายใจ ถ้าไม่เช่นนั้นจะไม่ได้รับประโยชน์จากการครองเรือนเลย ธรรมะของผู้ครองเรือนมี ๔ อย่าง คือ

- สัจจะ - ซื่อสัตย์ต่อกันและกัน
- ทมะ - รู้จักข่มจิตของตน
- ขันติ - อุตทน
- จาคะ - สละให้ปันสิ่งของของตน แก่คนที่ควรให้

สัจจะ ซื่อสัตย์ต่อกันและกัน ผู้ครองเรือนนับแต่คู่สามีภริยา ญาติมิตรสหาย ต้องมีสัจจะ คือ ซื่อตรง ไว้วางใจเชื่อใจและไม่คิดคดทรยศต่อกัน จึงจะรักษาไมตรีอยู่ได้

ทมะ รู้จักข่มจิตของตน ไม่แสดงความหุนหันพลันแล่น รู้จักข่มใจและยับยั้งชั่งใจ

ขันติ อุตทน คืออดทนต่อการล่วงเกินด้วยความหุนหันของอีกฝ่ายหนึ่ง พยายามอดกลั้นไม่ทำตอบรู้จักให้อภัย ไม่ผูกโกรธ

จาคะ สละให้ปันของของตนแก่คนที่ควรให้ปัน มีใจกว้างขวางโอบ-

ลิ้นงาช้าง เพื่อเมื่อแม่สงเคราะห์คนข้างเคียงของกันและกันด้วยกำลังแรง
กำลังชีวิต และกำลังสติปัญญา

๓. การวางแผนครอบครัว

การวางแผนครอบครัวเป็นเรื่องจำเป็นและสำคัญอย่างยิ่งสำหรับคู่
สมรส เพื่อให้ชีวิตครอบครัวสมบูรณ์และมั่นคง คู่สมรสควรปรึกษาหารือกัน
ล่วงหน้าว่าจะมีลูกกี่คนและมีเมื่อใด โดยคำนึงถึงความเหมาะสมแห่งฐานะ
และความพร้อมทุกด้าน หากยังไม่พร้อมที่จะมีลูกหรือต้องการเว้นระยะการ
มีลูกไว้พอเหมาะกับความสามารที่จะเลี้ยงดูลูกแต่ละคน ก็ควรศึกษาวิธี
วางแผนครอบครัว (ดูรายละเอียดเรื่อง การวางแผนครอบครัว ในภาคผนวก)

รายละเอียดบางประการของการแต่งงาน ตามประเพณีไทย

การจัดขันหมากหมั้น

ขันที่จะนำมาใส่ของหมั้นใช้ขันทอง ขันเงิน ขันถมหรือขันลงหินก็ได้
พร้อมทั้งพานรองส่วนจำนวนนั้นจัดเป็น ๓ ขันก็มี ๒ ขันก็มี

จัดแบบ ๓ ขัน มีขันหมากเอกใส่ของหมั้น ๑ ขัน และขันเคียง ๑
ขัน ๒ ขัน

จัดแบบ ๒ ขัน มีขันหมากเอกใส่ของหมั้น ๑ ขัน และขันเคียง ๑ ขัน

วิธีจัดขันหมากเอก รองกันขันด้วยใบไม้และดอกไม้ที่มีชื่อเป็นมงคล เช่น
ใบทอง ใบนาก ใบเงิน ดอกรัก ดอกบานไม่รู้โรย เป็นต้น แล้ววางของหมั้น
ไว้ข้างบนคลุมด้วยผ้าตาดหรือแพรแดง ติดลูกไม้ทองเงิน มีพู่ห้อยด้วยก็จะ
ดูงาม

วิธีจัดชั้นเคียง เรียงใบพุทธรักษารองในชั้นแล้ววางพลู ๔ เรียงหรือ ๘ เรียง (เรียงละ ๒ ใบ) ตัดก้านให้เสมอด้านด้วยปูนแดงหรือจะใช้พลูจิบ กิ่งามดี วางหมากเจียนทั้งลูก ๔ คู่ (หรือจะใช้หมากทั้งลูกไม่เจียนก็ได้) วางเล็ก ๆ เย็บด้วยตาดทองเงินหรือแพรแดง ๘ ดวง ใส่ตัว งา เมล็ดพันธุ์ผักกาด ข้าวเปลือก แผ่นทอง - เงินหรือเหรียญทอง - เงิน อย่างละ ๒ ดวง แล้วประดับด้วยใบไม้และดอกไม้ที่มีชื่อเป็นมงคล เช่น ใบทอง ใบนาก ใบเงิน ดอกรัก (เด็ดเอาช่อยอด) ดอกบานไม่รู้โรย ดอกดาวเรือง ดอกขจร เป็นต้น ตามแต่จะหาได้ โดยจัดลงเป็นคู่ เช่น สอง สี แปร (ไม่นิยมจัดหูกคู่ เพราะเสียงไม่เป็นมงคล) จัดเรียบร้อยแล้วคลุมด้วยผ้าตาดหรือแพรแดงเช่นเดียวกับชั้นหมากเอก

ผู้จัดของลงชั้นควรเป็นหญิงที่แต่งงานแล้ว และอยู่กินกับสามีด้วยความราบรื่น ชั้นหมากเอกและชั้นเคียง เมื่อคลุมผ้าแล้วจะเปิดดูไม่ได้จนกว่าจะได้มอบให้แก่ฝ่ายหญิง

พิธีหมั้น

เริ่มต้นตั้งแต่ฝ่ายชายจัดขบวน โดยมีเฒ่าแก่ฝ่ายชายนำชั้นหมาก ๓ ชั้น หรือ ๒ ชั้น ซึ่งถือว่าเป็นของสำคัญไป แต่มีของอย่างอื่นไปด้วยก็ได้ เช่น ขนมและผลไม้ต่าง ๆ มีชายหนุ่มและผู้ติดตามเล็กน้อย ในสมัยโบราณไม่จำเป็นต้องให้ชายผู้จะหมั้นไปด้วย เพราะไม่มีการสวมแหวนหมั้น เมื่อขบวนไปถึงบ้าน ฝ่ายหญิงก็จะจัดเฒ่าแก่มาต้อนรับเชิญเข้าบ้าน โดยจัดเด็กหรือผู้ถือขันมีพานรองใส่พลูจิบยาวต่อยอดและหมากทั้งลูกเจียนเปลือกสอยให้เป็นฝอยมาเชิญเฒ่าแก่ฝ่ายชายจะต้องใส่ซองเงินหรือซองรางวัลลงในขันเชิญเมื่อนั่ง ณ ที่ที่ฝ่ายหญิงจัดไว้เรียบร้อยแล้ว ได้ฤกษ์เฒ่าแก่ฝ่ายชายจะออกนามหญิงที่ขอหมั้น แล้วเลื่อนชั้นหมากให้แก่ฝ่ายหญิง เฒ่าแก่ฝ่ายหญิงจะเปิดผ้าคลุมชั้นตรวจของหมั้น เมื่อเห็นว่าถูกต้องเรียบร้อยแล้ว จะมอบให้บิดามารดาหรือผู้ปกครองฝ่ายหญิง เพื่อนำไปถวายของออก แล้วใส่ซองชำร่วยลงในขันคืนมา เพื่อให้แจกของชำร่วยแก่ผู้เชิญชั้นหมากและของอื่น ๆ สำหรับเฒ่าแก่

ฝ่ายชายมีบิดามารดาหรือผู้ปกครองฝ่ายหญิงเป็นผู้แจกให้ด้วยตนเอง เป็น
 สิทธิพิเศษนั้น หลังจากนั้นจะมีการเลี้ยงกันโดยฝ่ายหญิงเป็นผู้จัดเลี้ยงก็ได้ ถือ
 เป็นการฉลองการหมั้นหรือจะไม่มีเลี้ยงก็ได้ เสร็จพิธีแล้วฝ่ายชายก็ลากลับ
 ภายพลูกเรือนหอ

เรือนหอ คือเรือนอันจะเป็นที่อยู่ของชายหญิงที่แต่งงานกัน เพราะ
 ตามประเพณีของไทยเรานั้นถือว่า เมื่อชายหญิงคู่ใดจะแต่งงานเป็นสามีภริยา
 อยู่กินด้วยกัน จะต้องปลูกเรือนหอเพื่อให้เป็นที่อยู่อาศัยเสียก่อน เพราะเรือน
 นี้จะทำให้คู่แต่งงานมีหลักฐานเป็นหลักแหล่งและมั่นคงแก่การครองชีพ
 ตลอดไปจนถึงบุตรธิดาที่จะเกิดตามมาด้วย ดังนั้นเมื่อได้มีการตกลงที่จะมี
 เรือนหอตามประเพณีแล้ว ก็ควรให้เป็นไปตามนั้น

การปลูกเรือนหอ จะเริ่มเมื่อฝ่ายชายและฝ่ายหญิงกำหนดฤกษ์การ
 ทำพิธีแต่งงานแล้ว และจะต้องทำให้เสร็จก่อนถึงวันแต่งงาน ในการปลูก
 เรือนหอ ฝ่ายชายมีหน้าที่ต้องจัดสร้างขึ้นในเนื้อที่บ้านของฝ่ายหญิง โดยเตรียม
 งบประมาณสำหรับเรือนหอจนเอาไว้ที่บ้านฝ่ายหญิงแล้วปลูกให้เสร็จในวันฤกษ์
 ที่ยกเรือนนั้น ฝ่ายหญิงจะเป็นผู้จัดอาหารเลี้ยงดูกัน และเป็นฝ่ายจัดหาเครื่อง
 เรือน บางรายฝ่ายชายจะจัดหาช่างปรังตัวไม้ไว้ให้พร้อม เมื่อได้ฤกษ์ปลูกก็
 ประกอบตัวไม้ ปลูกให้เสร็จในวันเดียวแต่จะปลูกให้เสร็จในเวลาวันเดียวหรือ
 หลายวันก็ตาม ฝ่ายหญิงจะต้องเป็นผู้จัดอาหารมาเลี้ยงดูโดยตลอด หรือจะ
 ปล่อยให้ฝ่ายหญิงจัดสร้างให้เสร็จเลยทีเดียว แล้วคิดค่าก่อสร้างทั้งหมดกับฝ่าย
 ชายก็ได้

การปลูกเรือนหอ อาจทำได้โดยวิธีอื่น เช่น ที่ดิน ไม่จำเป็นต้องเป็น
 ที่ดินที่เป็นสิทธิของฝ่ายหญิงเท่านั้น แม้เป็นที่ดินที่ได้รับอนุญาตให้ปลูกได้
 ก็ใช้ได้ ส่วนเรือนหอ นั้นไม่จำเป็นต้องปลูกขึ้นใหม่ ผู้ปกครองฝ่ายหญิงอาจยก
 เรือนที่มีอยู่แล้วให้เป็นเรือนหอ หรือปรับปรุงตกแต่งห้องบางห้องในเรือนใหญ่
 ให้เป็นห้องหอก็ได้ หรือฝ่ายหญิงอยู่เรือนแพริมน้ำ จะจัดเรือนแพนั้นให้เป็น
 เรือนหอก็ได้หากทั้งฝ่ายชายและหญิงประกอบอาชีพค้าขายทางเรือ จะใช้เรือ

บรรทุก เช่น เรือข้าว เรือฉลามหรือเรือต่อเป็นเรือนหอก็เป็นเรื่องที่ดีทำได้ หรือในกรณีที่มีข้อตกลงว่า เมื่อแต่งงานกันแล้วฝ่ายหญิงจะไปอยู่บ้านของสามี จะปลูกเรือนหอเป็นเรือนเครื่องผูกหลังย่อมๆ อยู่ชั่วคราวพอให้เกิดความคุ้นเคยกันแล้ว จึงไปอยู่กับสามีที่บ้านของสามี ก็ไม่จำเป็นต้องสร้างให้มั่นคงถาวร แต่อย่างไรก็ตามเรื่องของการปลูกเรือนหอและจัดเรือนหอ เป็นเรื่องควรคิดให้มาก เพราะจะเป็นสถานที่ที่หวังอาศัยอยู่กินให้ร่มเย็นเป็นสุข จึงควรให้ถูกต้องด้วยสถาปัตยกรรม ศิลปกรรม สุขลักษณะและความประสงค์ของเจ้าของผู้จะอยู่ หากศรัทธาในฤกษ์ยามอย่างไร ก็ควรปรึกษาหาหรือผู้รู้ให้ช่วยดำเนินการให้ก็จะเป็นที่สบายใจด้วยกันทุกๆ ฝ่าย

การกำหนดวัน เดือน และฤกษ์ยามแต่งงาน

เรื่องนี้เป็นหน้าที่ของโหรหรือผู้รู้เป็นผู้กำหนดให้ ผู้ที่จะไปติดต่อกับโหรหรือท่านผู้รู้ ส่วนใหญ่เป็นเรื่องของฝ่ายหญิงแต่จะให้ฝ่ายชายไปก็ได้สุดแต่จะตกลงกัน

เกี่ยวกับวัน วันอันเป็นสิริมงคลที่นิยมกันได้แก่ วันจันทร์กับวันศุกร์ โดยเฉพาะวันศุกร์นั้นนิยมกันมาก เพราะเสียงของคำว่า “ศุกร์” ตรงกับเสียงคำว่า “สุข” หรือ “สุขสบาย”

เกี่ยวกับเดือน นิยมแต่งงานในเดือนคู่ โดยถือเคล็ดคำว่า “คู่” เพราะชีวิตของผู้แต่งงานเป็นชีวิตคู่ แต่เดือนคู่ที่ไม่นิยมแต่งคือเดือน ๘ และ เดือน ๑๒ เปลี่ยนไปใช้เดือน ๙ ซึ่งเป็นเดือนศีลแทน และถ้าเป็นเดือน ๙ ข้างขึ้นจะนิยมกันมากเพราะเสียงของคำว่า “๙ ขึ้น” ตรงกับคำว่า “ก้าวขึ้น”

เกี่ยวกับปี โดยปกติไม่มีปีใดห้ามการแต่งงาน นอกจากครอบครัวที่มีบุตรสาวหลายคน ไม่นิยมให้แต่งงานในปีเดียวกัน คงเป็นเพราะจะสิ้นเปลืองและอาจไม่สะดวกในการจัดงาน

อย่างไรก็ตาม ในเรื่องนี้จะปฏิบัติตามความนิยมดังกล่าว หรือจะใช้เหตุผลและยึดหลักความสะดวกตามคำสอนของพระพุทธศาสนาก็ได้ตาม

แบบพิธีกรรมการแต่งงาน

แบบพิธีการแต่งงานของไทย เปลี่ยนแปลงตามยุคตามสมัยและแตกต่างกันตามคตินิยมของแต่ละท้องถิ่น จึงเป็นเหตุให้พิธีแต่งงานของไทยมิได้เป็นไปในรูปแบบอย่างเดียวกันโดยตลอด แต่ที่ตรงกันอย่างหนึ่งนั่นก็คือ ความเชื่อที่ว่าพิธีแต่งงานเป็นสำคัญ ต้องจัดทำให้ดีที่สุดที่จะทำได้และให้เป็นไปในทางที่จะก่อให้เกิดสิริมงคลแก่คู่บ่าวสาว ครองชีวิตเป็นผาสุกสืบไป

วันจัดงานแต่งงานมีทั้งที่จัดกัน ๒ วัน ตามแบบโบราณและจัดเพียงวันเดียวตามที่นิยมกันในปัจจุบัน การจัดวันเดียวได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ต่อไปจะกล่าวเฉพาะการจัดงาน ๒ วัน

พิธีแต่งงานแบบจัดงาน

การจัดงาน ๒ วัน ยังนิยมจัดกันอยู่ในท้องถิ่นต่าง ๆ ทำนองเดียวกับการจัดงานมงคลอย่างเดียว เช่น งานบวชนาค งานโกนจุก งานทำบุญขึ้นบ้านใหม่ เป็นต้น เรียกกันว่า “วันสุกดิบ” วันหนึ่ง และ “วันงาน” วันหนึ่ง

วันสุกดิบ ได้แก่ วันก่อนวันงานหนึ่งวัน

วันสุกดิบของงานแต่งงาน มีเรื่องที่นิยมปฏิบัติกันดังนี้

ฝ่ายชาย เวลาเช้า นำผ้าไหว้และขันหมากไปบ้านเจ้าสาว ผ้าไหว้มอบให้บิดามารดาหรือผู้ปกครองฝ่ายหญิงคนละ ๑ สำรับ (ผ้าห่ม ๑ ผืน ผ้าถุง ๑ ผืน) หรือหลายสำรับก็ได้ สุดแต่ฝ่ายหญิงจะเรียกร้อง กับผ้าขาวโหว้บรรพบุรุษปู่ตายาย มารดา บิดาหรือผู้ปกครองของฝ่ายหญิง ซึ่งถึงแก่กรรมไปแล้ว (ผ้าขาวโหว้บรรพบุรุษนี้ เมื่อเสร็จงานแล้ว ฝ่ายหญิงจะตัดเย็บย้อมทำเป็นสบงจีวร หรือตัดเป็นมุ้งถวายพระ แล้วอุทิศส่วนกุศลไปให้บรรพบุรุษ)

ขันหมากที่จัดไปตอนนี้เรียก ขันหมากแต่ง คือขันหมากเอก กับขันหมากรอง

ชั้นหมากเอก ได้แก่ ชั้นที่จัดใส่ข้าวสาร หมากผลพลูจีบเรียงรอบชั้น แต่บางแห่งแยกชั้นหมากเอกเป็น ๓ ชั้นก็มี คือ ชั้นใส่หมากพลู ๑ ชั้น ชั้นเงินทุน ๑ ชั้น และชั้นเงินสินสอด ๑ ชั้น แต่จัดเพียง ๒ ชั้นก็ได้ โดยยังมีชั้นหมากพลู ๑ ชั้น รวมเงินทุนและเงินสินสอดในชั้นใบเดียวกันอีก ๑ ชั้น ในชั้นที่สองนั้นบรรจุของอันถือว่าเป็นมงคลพร้อมทั้งบริวาร เช่น ถั่ว งา ข้าวเปลือกและอื่นๆ อย่างชั้นหมากหมั้นก็ได้

เงินทุน บางที่เรียกว่า เงินกองทุน ที่ทั้งสองฝ่ายตกลงว่าจะให้ฝ่ายละเท่าไร เพื่อมอบให้แก่คู่บ่าวสาวเป็นทุนรอนในการประกอบอาชีพต่อไป เฉพาะของฝ่ายชายจัดไปในชั้นหมากดังกล่าวนี้ และมักจะจัดให้มากกว่าที่ได้ตกลงไว้เพื่อเอาเคล็ดตรงที่ว่า เงินงอก

เงินสินสอด เป็นเงินที่ฝ่ายชายจะมอบให้แก่บิดามารดาหรือผู้ปกครองฝ่ายหญิง เป็นค่าเลี้ยงดูหรือค่าน้ำนม ซึ่งฝ่ายหญิงได้เลี้ยงดูเจ้าสาวมา เงินส่วนนี้บิดามารดาหรือผู้ปกครองฝ่ายหญิงจะเก็บไว้เป็นของตนหรือจะมอบให้แก่คู่บ่าวสาวก็ได้

เมื่อจัดชั้นหมากเสร็จแล้ว ให้นำชั้นขึ้นตั้งบนพานแว่นฟ้า หรือตะลุ่มมีฝาครอบ แล้วห่อด้วยผ้าลายทอง หรือผ้าที่ดูเรียบร้อยสวยงาม รวบผ้าขึ้นไปผูกไว้ตอนบนด้วยเส้นไหมทอง เป็นชั้นๆ สุดแต่จะจัดเป็นชั้นเดียว ชั้นคู่หรือสามชั้น

การจัดเตียง เบียดได้แก่ ตะลุ่มปากผาย มีฝาครอบเป็นส่วนหนึ่งของชั้นหมากเอก การจัดเตียง ๑ คู่ ๒ คู่ ๓ คู่ หรือ ๔ คู่ก็ได้ ตามปกติแล้วจัดเป็น ๔ คู่ ใส่ห่อหมก ๑ คู่ ขนมหิน ๑ คู่ หมุดม ๑ คู่ และขนมหิน ๑ คู่ หรือจะจัดให้มากกว่า ๔ คู่ก็ได้ บรรดาเตียงที่จัดของใส่เหล่านี้ คงห่อด้วยผ้าลายทองและใช้ไหมทองผูกแบบเดียวกันกับชั้นหมาก นอกจากเตียงแล้ว จัดชั้นพาน (ชั้นที่มีพานรอง) ๑ ที่ ใส่ ถั่ว งา อ้อย มะพร้าวอ่อน เหล้าอย่างละคู่

ทั้งหมดที่กล่าวมานี้เรียกว่า ชั้นหมากเอก

ส่วนชั้นหมากรอง บางแห่งเรียกว่า ชั้นหมากโท คือจัดขนม (ส่วนมากเป็นขนมแห้ง) ส้ม กลิ้วและผลไม้ต่างๆ ใส่พานหรือถาด ประมาณ ๕๐ ถึงหรือ ๑๐๐ ที่ ตามที่ตกลงกันได้ แล้วปักธงกระดาษสีแดงเล็กๆ ตรงกลางถาดทุกๆ ที่

นอกจากจัดชั้นหมากเอกและชั้นหมากรองดังกล่าวนี้แล้ว บางรายยังจัดดอกไม้รูปเทียนใส่พานอีก ๑ ที่ ไปด้วยเพื่อแสดงคารวะ ซึ่งบางรายไม่จัด เพราะเห็นว่าการจัดชั้นหมากเป็นการแสดงคารวะอยู่แล้ว

การยกชั้นหมาก เวลายกชั้นหมาก มักจะถือฤกษ์ตามที่โหรและผู้รู้แนะนำไว้ แต่ก่อนที่จะถึงฤกษ์ยกชั้นหมากไปแต่งนิมยจัดกันดังนี้

คนยกชั้นหมาก ผู้ปกครองฝ่ายชายต้องเลือกชายหญิงที่รูปร่างหมดจด แต่งกายสุภาพตามฐานะ และเป็นคนที่มีบิดามารดาได้แต่งงานกันตามประเพณี บางแห่งว่า คนยกชั้นหมากเอกควรเป็นหญิงสาวพรหมจารี แต่บางแห่งว่าหญิงสาวมีเรือนแล้ว ส่วนขันเงินขัน และเงินสินสอด พานใส่ผ้าไหว้ใช้เด็กธิดาสาวยกทีละคน ส่วนชั้นหมากรองจะใช้ผู้หญิงหรือผู้ชายก็ได้ แล้วแต่สะดวก ไม่พิถีพิถัน

การเคลื่อนขบวนชั้นหมาก เมื่อได้เวลาอันสมควร ขบวนชั้นหมากก็เคลื่อนจากที่ตั้งไปทางรถ เรือ หรือเดินไปก็ได้ สุดแต่จะสะดวก อาจมีเครื่องดีดสีตีฆ้องไปด้วย เพื่อความสนุกครึกครื้นหรือจะไปเจียบๆ ก็ได้ สมัยก่อนจะมีธิดาธิดาขบวน เพื่อให้ทางฝ่ายเจ้าสาวทราบและจัดการต้อนรับได้ทัน การรับชั้นหมากเมื่อขบวนชั้นหมากถึงบ้านเจ้าสาวแล้ว ทางบ้านจะตั้งมุ้งรับ แล้วจัดผู้เฒ่าผู้แก่ที่แต่งตัวเรียบร้อยถือขันพานรองมีหมากพลูลงไปรับ เชิญชั้นหมากรองฝ่ายเจ้าสาวขึ้นเรือนหอ หากไม่มีเรือนหอก็ขึ้นเรือนของเจ้าสาว เฒ่าแก่ฝ่ายเจ้าสาวจะออกมารับชั้นหมาก ขบวนชั้นหมากนั้น เมื่อไปถึงบ้านเจ้าสาวแล้ว ให้พิงมัดอ้อยซึ่งต้องมาเป็นคู่ในขบวนชั้นหมากไว้กับ ๒ ข้างประตูบ้าน ส่วนของอื่นนอกจากนั้นเชิญขึ้นไปบนเรือน แต่ห้ามมิให้วางลงกับพื้นต้องส่งให้กับมือผู้รับ เฒ่าแก่ฝ่ายเจ้าสาวจะจัดหญิงชายมารับเปิดเตียบเป็น

คู่ๆ ตามมากและน้อย

จากนั้นเฒ่าแก่ฝ่ายเจ้าสาวยกเตียงกับขันใส่เหล้า มะพร้าวอ่อน พานผ้าไหว้บรรพบุรุษไว้ในเรือนบิดามารดาหรือผู้ปกครองฝ่ายเจ้าสาว จุดธูปเช่นบอกบรรพบุรุษตามประเพณีที่ถือกันมา

เรื่องผ้าและเตียงมีเรื่องเช่นดังกล่าวนี้ ฝ่ายเจ้าสาวจะจัดเองก็ได้ แต่ต้องบอกให้ฝ่ายเจ้าบ่าวทราบ จะได้ไม่ต้องจัดมา

เมื่อเจ้าบ่าวเจ้าสาวไหว้บรรพบุรุษเสร็จแล้ว เฒ่าแก่ฝ่ายเจ้าบ่าวมอบเงินสินสอดให้ฝ่ายเจ้าสาว โดยฝ่ายเจ้าสาวสมทบให้เท่ากับส่วนที่เกินจากจำนวนที่ตกลงกันไว้ เช่น ถ้าฝ่ายเจ้าบ่าวเพิ่มให้ ๑ บาท ฝ่ายเจ้าสาวก็สมทบไป ๑ บาท พอเป็นเคล็ดว่าเงินงอก ถ้าตกลงกันในเรื่องกองทุนก็นำเงินทุนของทั้ง ๒ ฝ่าย มาตรวจนับกันให้ถูกต้องเงินทุนหรือเงินกองทุนนี้ทั้งสองฝ่ายมักจะเพิ่มให้เกินกว่าที่กำหนด ทั้งนี้เพื่อเป็นเคล็ดเรื่องเงินงอกดังกล่าวแล้ว เฒ่าแก่ฝ่ายเจ้าสาวจะเอาเงินของทั้งสองฝ่ายเคล้ากัน โดยเอาถ้วยแป้งร่ำ น้ำมันหอมระคนปนลงไปด้วย แล้วมอบให้บิดามารดาหรือผู้ปกครองฝ่ายเจ้าสาว หากไม่มีการเรียกร้องเงินกองทุนก็ผ่านขั้นตอนนี้ไป

จากนี้ฝ่ายเจ้าสาวจะจัดเลี้ยงเฒ่าแก่และขบวนขันหมากฝ่ายชาย แล้วจัดสิ่งของให้แก่เฒ่าแก่และผู้ยกขันหมาก เสร็จแล้วเฒ่าแก่ฝ่ายเจ้าสาวแบ่งขันหมากรองออกเป็น ๒ ส่วน คือ ฝ่ายเจ้าบ่าว ๑ ส่วน เหลือไว้ทางฝ่ายเจ้าสาว ๑ ส่วน

เมื่อจัดแบ่งขันหมากเรียบร้อยแล้ว เฒ่าแก่ฝ่ายชายนำขบวนกลับ เพื่อเตรียมการสำหรับพิธีในตอนเย็นกันต่อไป

เวลาบ่าย เจ้าบ่าวกับเพื่อนเจ้าบ่าวและผู้ใหญ่ฝ่ายเจ้าบ่าว ซึ่งโบราณเรียกว่าบ่าวนำไปบ้านเจ้าสาว ตามเวลาที่กำหนดจะมีเครื่องมโหรีไปด้วยหรือไปเสียบๆ ก็ได้

เมื่อถึงบ้านเจ้าสาว บิดามารดาหรือผู้ปกครองฝ่ายเจ้าสาวจะให้ผู้ใหญ่

เจ้าภิกษุต่างตัวถือพานหมากมาเชิญฝ่ายเจ้าบ่าวขึ้นเรือน ซึ่งฝ่ายเจ้าบ่าวจะต้องมัดตัวเป็นรางวัล แล้วนำฝ่ายเจ้าบ่าวขึ้นเรือน ตอนนี้จะมีการกันประตูโดยฝ่ายเจ้าสาวถือแพรวสีบ้าง สายสร้อยทองคำบ้าง มายืนคนละข้างขวางกัน ประตูไว้ตามธรรมเนียม ๓ ชั้น คือ ประตูเงิน ประตูทอง และประตูแก้ว ซึ่งเจ้าบ่าวจะต้องใช้เงินเพื่อผ่านเข้าไปเป็นชั้นๆ จำนวนเท่าไรสุดแต่จะให้ แต่อย่างไรก็ตามประตูอาจมีมากชั้นกว่านี้ก็ได้อีกเป็นเรื่องของประเพณีระคนปนกับความสนุกสนาน และผู้กันประตูจะต้องบอกให้ถูกว่าเป็นประตูอะไร ตอบไม่ถูกไม่ได้รางวัล

เมื่อฝ่ายเจ้าบ่าวผ่านประตูที่กันต่าง ๆ เรียบร้อยแล้วก็จะไปนั่งที่เรือนหรือสถานที่ที่จัดเป็นที่พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์เย็น ตอนฟังพระเจริญพระพุทธมนต์เย็นมีเจ้าบ่าวเพื่อนเจ้าบ่าว และผู้ใหญ่ของทั้งสองฝ่ายตลอดจนผู้ร่วมงานเท่านั้น เจ้าสาวและเพื่อนเจ้าสาวจะออกมาเมื่อพระเจริญพระพุทธมนต์จบ ผู้ใหญ่หรือเฒ่าแก่ฝ่ายหญิงเป็นผู้นำเจ้าสาวและเพื่อนเจ้าสาวออกมาร่วมพิธี

ฝ่ายหญิง เวลาเช้า จัดสถานที่ตั้งโต๊ะบูชาสำหรับพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ ตั้งโต๊ะหรือเตียง วางเครื่องมงคลและเครื่องขึ้นหอใหม่ และจัดที่ไว้สำหรับพวงมาลัย

โต๊ะบูชาหรือโต๊ะหมู่บูชา ซึ่งเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปและเครื่องสักการะ ควรตั้งให้หันหน้าไปทางทิศตะวันออกหรือทิศเหนือ ไม่นิยมตั้งหันหน้าไปทางทิศตะวันตกหรือทิศใต้ แต่ถ้ากล่าวตามหลักพระพุทธศาสนาจึงไม่มีข้อใดกลางจะหันหน้าไปทางทิศไหนก็ได้สุดแต่สะดวก

ที่พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์หรืออาสนสงฆ์ จัดให้อยู่ทางซ้ายของโต๊ะบูชาหรือโต๊ะหมู่บูชาและจัดให้พอกับจำนวนพระสงฆ์ที่นิมนต์ ซึ่งตามปกติแล้ว งานแต่งงานนิยมนิมนต์พระเป็นจำนวนคู่ คือ ๔ รูป ๑๐ รูป หรือมากกว่า แต่เป็นจำนวนคู่ ไม่ใช่จำนวนคี่ การนิมนต์พระดังกล่าวนี้เดิมเป็นเรื่องของฝ่ายหญิงนิมนต์ครึ่งหนึ่ง ฝ่ายชายนิมนต์ครึ่งหนึ่ง แต่จะปรึกษาหารือ

กันมอบให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งนิมนต์ก็ได้

ส่วนที่ตั้งเครื่องมงคลและเครื่องขึ้นหอใหม่ (ดูรายละเอียดในตอน
ฤกษ์เรียงหมอนและส่งตัวเจ้าสาว) จัดเป็นโต๊ะหรือตั้งที่มีขนาดพอเหมาะแก่
ของที่จะวาง แล้วตั้งไว้ทางขวาของโต๊ะบูชา

เครื่องมงคล คือ เครื่องสำหรับพิธีรดน้ำ มีบาตรใส่น้ำพระพุทธมนต์
เต้าน้ำพานรอง สังข์รดน้ำ ชันน้ำ ครอบน้ำปริก เครื่องหอม พานมงคลแผ่
พานข้าวตอกดอกไม้ม้วนพานใส่ถั่วงาข้าวเปลือก ข้าวโพด เมล็ดพืชข้าว ใบสัก
ใบเงิน ใบนาค ใบแก้ว และขวดน้ำรา (น้ำอบ) บาตรน้ำและเต้าน้ำมัน
ลอยใบรัก ใบเงิน ใบทอง ใบมะตูม ดอกกุหลาบ ดอกมะลิ ดอกบานไม่รู้โรย
ดอกบัว ๕ ดอก

ที่ไหว้บรรพบุรุษ จัดในห้อง หน้าี่บูชา ให้ลาดผ้าเบญจสี (คือเบญจ-
รงค์) สีเหลืองมกวางเท่าแขนเจ้าสาว บางตำราว่าใช้ผ้าขาว ๔ ดอก และมี
เชิงเทียน ที่ปักธูป นอกจากนี้ฝ่ายหญิงจะต้องจัดผู้เชิญเจ้าสาวและพระสงฆ์
ไว้ให้พร้อม

การวงสายสิญจน์ เมื่อวงรอบพระพุทธรูปแล้ว วงไปทางขวารอบบ้าน
ทำพิธีแล้วกลับมาวงรอบเครื่องมงคลขึ้นหอใหม่ แล้วมาที่พระพุทธรูปอีกครั้ง
เพื่อพระสงฆ์จะได้ถือในเวลาเจริญพระพุทธมนต์

สิ่งต่าง ๆ ดังกล่าวมานี้ ทางฝ่ายหญิงควรจัดเตรียมไว้ให้พร้อม เมื่อ
ถึงเวลาที่จะปฏิบัติจริง ๆ จะได้ไม่มีอะไรติดขัด

เวลาเย็น เมื่อพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์เสร็จแล้ว เฒ่าแก่ฝ่ายหญิง
เจ้าสาว เพื่อนเจ้าสาว เจ้าสาว เพื่อนเจ้าสาว โดยเฒ่าแก่ฝ่ายเจ้าสาวจะนั่ง
อยู่กลางเจ้าสาวอยู่ข้างขวา มีเพื่อนเจ้าสาวนั่งเรียงถัดไป เจ้าสาวนั่งข้างซ้าย
มีเพื่อนเจ้าสาวเรียงถัดไป แต่จะหันหน้าไปทางไหนนั้น โหรหรือผู้รู้จะเป็นผู้
แนะนำให้หันทางทิศเทพหรือทิศศรี ซึ่งมีอยู่ประจำทิศทุกวัน การจัดนั่งอย่างนี้
เพื่อเตรียมการรดน้ำหรือรดน้ำคู่บ่าวสาวนั่นเอง

เมื่อถึงเวลาได้ฤกษ์ชัदनน้ำหรือรดน้ำ พระสงฆ์ผู้เป็นประธานพรมน้ำ
พระพุทธรูปแล้วคู่บ่าวสาวเป็นปฐมฤกษ์ เจ้าภาพเชิญผู้ใหญ่หรือผู้มีเกียรติสวม
มงคลแฝด หลังน้ำรด และเจิมหน้าคู่บ่าวสาว แล้วบิดามารดาผู้ปกครองญาติ
พี่น้อง และแขกผู้มาในงานก็เข้ารดน้ำ โดยลำดับ พระสงฆ์คงสวดชยันโต
จนกว่าจะเสร็จสิ้นพิธีรดน้ำ บางงานพระสงฆ์ไม่เกี่ยวข้องกับการชัदनน้ำหรือ
รดน้ำคู่บ่าวสาวเลย เพราะถือว่ามิใช่กิจของสงฆ์

เมื่อเจริญพระพุทธมนต์จบ พระสงฆ์จะกลับ พิธีต่อจากนี้เป็นของ
ฝ่ายฆราวาสคือเจ้าภาพดำเนินการ

เมื่อรดน้ำเสร็จแล้ว ประธานที่รับเชิญให้เป็นผู้สวมมงคลแฝด หรือ
เจ้าภาพจะเชิญคนอื่นก็ได้มาเปิดมงคล ซึ่งสมัยก่อนไม่เรียกว่า ถอดมงคล
แล้วมอบให้ทางฝ่ายเจ้าภาพเพื่อนำไปใส่ไว้ใต้หมอนตอนพิธีเรียงหมอน มงคล
แฝดมีเคล็ดว่าผู้เปิดมงคลนำออกจากศีรษะฝ่ายใดก่อน ฝ่ายนั้นจะมีอำนาจ
เหนืออีกฝ่ายหนึ่งในการครองเรือน และห้ามทำให้มงคลแฝดขาดจากกัน
เพราะถือเคล็ดของคำว่าขาด ซึ่งมีความหมายไปในทางแตกแยก แต่บางแห่ง
ก็ไม่มีตามคตินี้

ส่วนคู่บ่าวสาวเสร็จพิธีรดน้ำแล้ว เพื่อนเจ้าสาวจะประคองเจ้าสาว
ออกจากที่นั่งเข้าห้อง เพื่อนเจ้าบ่าวประคองเจ้าบ่าวลุกจากที่นั่งเข้าห้อง หรือ
ก็จัดไว้สำหรับผลัดผ้าเปลี่ยนเครื่องแต่งตัวใหม่เพราะชุดเดิมเปียกหมด ฝ่าย
เจ้าสาวจะมอบให้น้องสาวหรือหญิงสาวที่เป็นญาตินำผ้ามามอบให้เจ้าบ่าว ผ้า
ชุดนี้เรียกว่า ผ้าห้อยหอ เจ้าบ่าวจะต้องเอาเงินหรือของชำร่วยขมวดชายผ้า
ที่ห้อยให้หายไปโดยไม่เอาผ้าคืน

หลังจากนี้ เจ้าภาพฝ่ายหญิงจะจัดอาหารมาเลี้ยงดูกันทั้งสองฝ่าย
และแรกเห็นผู้มาในงาน แจกของชำร่วยแก่ทุกคนเสร็จแล้วผู้มารดน้ำอวยพร
จะกลับ

ส่วนเจ้าบ่าวจะต้องนอนเฝ้าหอฤกษ์เรียงหมอนส่งตัวเจ้าสาวต่อไป
ซึ่งฤกษ์ตอนนี้ไม่นิยมทำในวันเดียวกับวันสุกดิบ ต้องรอไปในวันงานอันเป็น

วันที่สองของพิธีแต่งงานแบบจัด ๒ วัน บางรายเจ้าบ่าวอาจต้องรอคอยอยู่ถึง ๒ - ๓ วัน หรือ ๗ วัน ขณะที่รอคอยอยู่นี้ถ้ามีดนตรีกับบรรเลง “กล่อมหอ”

วันงาน ได้แก่ วันที่จัดภายหลังวันสุกดิบ ซึ่งถือว่าเป็นวันสำคัญ ของงาน

การจัดงานในวันนี้มีรายละเอียดดังนี้

เวลาเช้า

เมื่อพระสงฆ์ที่เจริญพระพุทธมนต์ในวันสุกดิบมาถึงนั่งเรียบร้อยแล้ว เจ้าบ่าวเจ้าสาวจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย พระสงฆ์ให้ศีล เจริญพระพุทธมนต์พอถึงพานู เจ้าบ่าว เจ้าสาวตักบาตรของที่ตักบาตรของเจ้าบ่าวจะจัดมา ส่วนหนึ่งก็ได้ คือจัดขันข้าวสุกกับของคาวหวาน ๓ อย่าง ของเจ้าสาวก็จัด มาทำนองเดียวกัน หากเจ้าบ่าวไม่นำมา เจ้าสาวจะจัดให้เมื่อพร้อมแล้วให้ เอาข้าวสุกของเจ้าบ่าวระคนกับของเจ้าสาว แล้วจัดของคาวหวานของทั้งสอง ฝ่ายลงในภาชนะเดียวกัน และจัดขึ้นอีกทีหนึ่งต่างหากเป็นชั้นเทียบเพื่อให้คู่ สามีภริยาที่เจริญด้วยอายุ ฐานันดรศักดิ์ใส่บาตรนำ

ถึงเวลาตักบาตร เจ้าบ่าวเจ้าสาวจับทัพพีร่วมกัน เมื่อคู่สามีภริยาที่ เจริญไ้วนำตักบาตรพระประธานสงฆ์แล้ว เจ้าบ่าวกับเจ้าสาวจะตักบาตรต่อไป จนครบจำนวนพระ เมื่อตักบาตรเสร็จจะมีผู้ช่วยยกบาตรและสำรับคาวหวาน เทียบ เจ้าบ้านประเคนพระประธานสงฆ์ เจ้าบ่าวเจ้าสาวประเคนรูปต่อๆ มา จนครบ

เมื่อพระสงฆ์ฉันภัตตาหารเสร็จ เจ้าบ่าวเจ้าสาวถวายเครื่องไทยธรรม พระสงฆ์อนุโมทนาแล้ว เจ้าบ่าวเจ้าสาวกรวดน้ำร่วมกันหลังจากนี้มีการเลี้ยง อาหารผู้มาในงาน

อาหารที่ใช้เลี้ยงตอนนี้มักไม่ให้มี แกงบอน ต้มยำ แกงร้อน และ หมี่กรอบ เพราะถือว่าคำว่า บอน ยำ ร้อน กรอบ ไม่สู้จะดีสำหรับชีวิตคู่ แม้ของหกง่ายกรอบชิ้นเล็กน้อยอย่างหมี่ก็ถือว่าไม่ดี ถ้าเป็นถั่วงอก ขนมนจีน

จึงแสดงถึงความเจริญงอกงามและยืดยาวแล้วเป็นของดี

บางทีไม่มีการเลี้ยงอาหาร เพราะยังไม่ถึงเวลา จะเลี้ยงของว่างแทน อาจจะเข้าเรียกว่า กินสามถ้วยก็ได้ คือ ๑. ข้าวเหนียวน้ำกะทิ ๒. ข้าวตอก น้ำกะทิ ๓. ลอดช่องน้ำกะทิ บางทีเปลี่ยนเป็นมันน้ำกะทิ หรือเมล็ดแมงลัก น้ำกะทิก็ได้

ฤกษ์เรียงหมอนและส่งตัวเจ้าสาว โดยมากโหรหรือผู้รู้จะเป็นผู้กำหนดไว้ ซึ่งอาจตรงกับวันงานนั่นเองหรือในวันอื่นดังกล่าวแล้ว แต่ส่วนมาก มักจะกำหนดฤกษ์ในคืนวันงานในการปูที่นอนเรียงหมอนนี้ ฝ่ายเจ้าสาวจะต้องเชิญสามีภริยาสูงอายุ เป็นคนดีมั่งมีศรีสุขและเคยมีบุตรมาด้วยกันเป็นผู้ปูที่นอนเรียงหมอนให้

ก่อนฤกษ์เรียงหมอน หากยังไม่ได้ทำพิธีไหว้บรรพบุรุษในวันสุกดิบถึงกำหนดมาแล้ว ก็ให้มาทำเสียในวันนี้ โดยบิดามารดาหรือผู้ปกครองฝ่ายหญิงเชิญเจ้าสาวไปทำพิธีไหว้เสียให้เป็นทีเรียบร้อย

ได้กล่าวมาแล้วว่า ในงานแต่งงานนี้จะต้องมีเครื่องขึ้นห่อใหม่ ได้แก่ ข้าวสาร หมอน มุ้ง เสื้ออ่อน และสิ่งจำเป็นบางอย่าง นอกจากนั้นยังมี ผลพริก หอมบด แก้วแหวนเงินทอง ผลสวาท และผลกันภัย ใส่ถาดเข้ามาไว้ ซึ่งบางรายยังจับแมวตัวผู้สีขาวทาแป้ง แต่งตัวด้วยเครื่องแป้ง น้ำมันหอมหรือมีตัวทอง เมล็ดงา ข้าวเปลือก อย่างละหยิบมือ ใส่ถุงหรือห่อกระดาษเล็ก ๆ ใส่พานอีก ๑ พาน น้ำฝน ๑ ขัน ขันน้ำพานรอง จอกลอย รูป ๔ ดอก เทียน ๔ เล่ม เข้ามาด้วย สิ่งเหล่านี้เกิดจากความคิดในภายหลังซึ่งถือว่าเป็นมงคลที่ห้ามกันก็คือ ของมีคมห้ามเอาเข้าไปไว้ด้วย แม้มีดเจียนหมากก็ไม่เอาเข้าไป

และข้อที่พิถีพิถันกันมากก็คือ เรื่องที่นอน ซึ่งเวลาอัดหนุนแล้วจะใส่ใบมะพร้าวทอง เศษทอง เศษเงิน ถั่วงา ใบรักตรงมุมใดมุมหนึ่ง

เมื่อจัดห้องหอเรียบร้อยแล้ว ก็จะถึงเวลาปูที่นอนเรียงหมอนตามฤกษ์

การปูที่นอน

ผู้ได้รับเชิญจะปูที่นอน และกางมุ้ง (ถ้ามี) หยิบของอันเป็นมงคลวางลงบนที่นอน ทั้งสองจะลงนอนพอเป็นพิธีเอาฤกษ์ก่อน เรียกว่า ฤกษ์เรียงหมอน ฝ่ายชายนอนทางขวาของฝ่ายหญิง แล้วสนทนาด้วยถ้อยคำอันเป็นมงคลแก่คู่บ่าวสาว เสร็จแล้วลุกขึ้น เป็นเสร็จพิธีเรียงหมอน บิดามารดาหรือผู้ปกครองฝ่ายหญิงมอบของขวัญแก่ผู้ทำพิธีปูที่นอนเรียงหมอน

พิธีส่งตัวเจ้าสาว

เมื่อทำพิธีปูที่นอนเรียงหมอนเสร็จแล้ว เจ้าบ่าวพร้อมกับบิดามารดาหรือผู้ปกครองเข้าไปรอเจ้าสาวอยู่ในห้อง ถึงเวลาฤกษ์เฒ่าแก่ฝ่ายเจ้าสาวหรือบิดามารดา หรือผู้ปกครองที่เข้าใจในพิธีดีจะนำเจ้าสาวเข้ามาส่งให้แก่เจ้าบ่าว ผู้ใหญ่ของทั้งสองฝ่ายจะกล่าวให้โอวาทและให้พรแก่บุตรหลานของตน เจ้าสาวจะกราบฝากตัวกับเจ้าบ่าว ผู้ใหญ่ทั้งสองจะออกจากห้องหอ ปลอຍให้เจ้าบ่าวกับเจ้าสาวอยู่กันตามลำพัง พิธีแต่งงานที่จัดในเวลา ๒ วันก็สิ้นสุดลงเพียงเท่านี้

ภาคผนวก

พิธีอภิเษกสมรส

สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์

อัครราชกุมารี

กับ

เรืออากาศโท วีระยุทธ ดิษยะศริน

หมั้น

ณ วันพฤหัสบดีที่ ๑๕ ตุลาคม ๒๕๒๕ เวลา ๑๑.๓๕ นาฬิกา
 เสด็จนิวัติพระราชวัง กราบบังคมทูลเบิก พลเอก เปรม ติณสูลานนท์ นายก-
 ฤษณศิริ ในฐานะผู้ใหญ่ฝ่ายชายทำหน้าที่เฒ่าแก่ พลอากาศตรี ประหยัด
 ดิษยะศริน นางวิจิตรา ดิษยะศริน ผู้เป็นบิดามารดาของเรืออากาศโท
 วีระยุทธ ดิษยะศริน เข้าเฝ้าฯ พร้อมด้วยเรืออากาศโท วีระยุทธ ดิษยะศริน
 และนางสาวปาริชาติ ดิษยะศริน ผู้เป็นน้อง เชิญพานขันหมาก นักเรียน
 นายเรืออากาศชัยพฤกษ์ ดิษยะศริน ผู้เป็นน้องเชิญพานแหวนหมั้น

พลเอก เปรม ติณสูลานนท์ ในฐานะผู้ใหญ่และเฒ่าแก่ฝ่ายชาย
 เข้าเฝ้าฯ กราบบังคมทูลขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้ เรืออากาศโท
 วีระยุทธ ดิษยะศริน หมั้น สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์
 อภิศราภกุมารี

“ขอเดชะฝ่าละอองธุลีพระบาทปกเกล้าปกกระหม่อม เป็นพระมหา-
 กรุณาธิคุณสิ้นเกล้าด้นกระหม่อม ที่ทรงพระกรุณาต่อเรืออากาศโท วีระยุทธ
 ดิษยะศริน โอกาสนี้ ข้าพระพุทธเจ้าขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้
 เรืออากาศโท วีระยุทธ ดิษยะศริน นำขันหมากและของหมั้นทูลเกล้าทูล
 ถวายเพื่อขอพระราชทานหมั้นสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬา-
 ภรณวลัยลักษณ์ฯ ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม ขอเดชะ”

เมื่อได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตแล้ว พลเอก เปรม ติณ-
 สูลานนท์ รับพานขันหมากจากผู้เชิญและรับพานแหวนหมั้นจาก เรืออากาศ
 โท วีระยุทธ ดิษยะศริน แล้วนำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้า-
 ราชินี

ขณะนั้นเรืออากาศโท วีระยุทธ ดิษยะศริน หมอบเฝ้าฯ เบื้องพระ-
 ขุนอาสน์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเปิดฝากรวยที่คลุมพานขันหมาก
 และทรงเปิดกล่องกำมะหยี่สีแดงที่บรรจุแหวนหมั้น ทอดพระเนตรพร้อมด้วย

สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เป็นแหวนทองคำ ห้าแหวนเป็นรูป
สัญลักษณ์โรงเรียนนายเรืออากาศ มีเพชรประดับ ๑ เม็ด รองรับด้วยข้อชัยพฤกษ์
ด้วยทองคำขาว

ได้เวลาพระฤกษ์ระหว่าง ๑๑.๓๙ ถึง ๑๑.๕๒ นาฬิกา พระบาท
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้ท่านผู้หญิงเจนหลง สนิทวงศ์ ณ อยุธยา
นางสนองพระโอษฐ์ ไปกราบทูลเชิญสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณ-
วลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี ออกมาเฝ้าฯ หมอบกราบพระบาทสมเด็จพระเจ้า
อยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ข้างเคียงกับเรืออากาศ
โท วีระยุทธ ดิษยะศริน

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงหยิบแหวนหมั้นของเรืออากาศโท
วีระยุทธ ดิษยะศริน พระราชทานให้เรืออากาศโท วีระยุทธ ดิษยะศริน
และพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้สวมถวายหมั้นสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ
เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ฯ เป็นการหมั้นตามประเพณีนิยมซึ่งเป็นวัฒนธรรม

พระคู่หมั้นทั้ง ๒ กราบถวายบังคมพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ รับพระราชทานพร แล้วไปกราบ
คารวะสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร พระเชษฐา สมเด็จพระ
เทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี แล้วไปแสดงความเคารพพลเอก
เปรม ติณสูลานนท์ ในฐานะผู้ใหญ่ฝ่ายชายและแม่แก่ แล้วแสดงความ
เคารพ พลอากาศตรี ประหยัด ดิษยะศริน นางวิจิตรา ดิษยะศริน ผู้เป็น
บิดามารดา

นอกจากนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานของที่ระลึก
แก่นางสาวปาริชาติ ดิษยะศริน ผู้เชิญพานขันหมากและนักเรียนนายเรือ
อากาศชัยพฤกษ์ ดิษยะศริน ผู้เชิญพานแหวนหมั้น

ต่อจากนี้โปรดเกล้าฯ ให้ฉายพระรูปหมู่ในการหมั้นและพระราชทาน
เลี้ยง

เสร็จพิธีหมั้น เริ่มการอภิเษกสมรส

หลังจากทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีพิธีหมั้นตามประเพณีนิยมแล้ว
จึงกำหนดพระฤกษ์มงคลการอภิเษกสมรส จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้
กำหนดการพระราชพิธีโดยอนุโลมราชประเพณีและให้เป็นไปตามกฎหมายว่า
ด้วยการจดทะเบียนสมรส

การพระราชพิธี สำนักพระราชวังออกเป็นหมายกำหนดการ โดยมี
รูปหลักการได้ย่อเขียนไว้เป็นแบบอย่าง ดังนี้

ห้องหอ

จัดห้องหอส่วนหนึ่งของพระตำหนักจิตรลดารโหฐาน พระราชวังดุสิต
ดัดแปลงตกแต่งเป็นห้องหอที่ประทับ โดยมีได้ปลูกสร้างตำหนักขึ้นใหม่ ที่
เรียกโดยทั่วไปว่า ปลูกเรือนหอ

บำเพ็ญพระกุศลเพื่อการอภิเษกสมรส

ก่อนวันอภิเษกสมรส เมื่อพุธที่ ๖ มกราคม ๒๕๒๕ เวลา ๘.๐๐
นาฬิกา สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ฯ เสด็จลงทรง
บาตร พระสงฆ์ ๑๐ รูป ณ ที่พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน พระราชวังดุสิต
ในการนี้ เรืออากาศโท วีระยุทธ ดิษยะศริน มาร่วมตักบาตรด้วย

เมื่อเริ่มจะตักบาตร สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ฯ
ทรงจุดธูปเทียนเครื่องทองน้อย และเรืออากาศโท วีระยุทธ ดิษยะศริน ก็จุด
ธูปเทียนเครื่องทองน้อยอีกเครื่องหนึ่งเป็นการบูชาพระรัตนตรัย แล้วพระสงฆ์
ล่องรับอาหารบิณฑบาต แล้วทรงกรวดน้ำ

อภิเษกสมรสตามราชประเพณี

วันพฤหัสบดีที่ ๗ มกราคม ๒๕๒๕ เวลาบ่ายก่อนพระฤกษ์ โปรด
เกล้าฯ ให้พลอากาศตรี ประหยัด ดิษยะศริน นางวิจิตรา ดิษยะศริน บิดา

มารดา และเรืออากาศโท วีระยุทธ ดิษยะศริน ไปรอเฝ้าฯ ที่พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท ในพระบรมมหาราชวัง พร้อมด้วยพลเอก เปรม ติณสูลานนท์ ในฐานะผู้ใหญ่ฝ่ายชายและแม่แก่ กับผู้ที่โปรดเกล้าฯ ให้เป็นสักขีรวมทั้งหัวหน้าเขตพระนคร ซึ่งเป็นนายทะเบียนการสมรสตามกฎหมาย ข้าราชการผู้ใหญ่

ใกล้เวลาพระฤกษ์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินไปยังพระที่นั่งจักรีมหาปราสาท ในพระบรมมหาราชวัง พร้อมด้วยสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชสยามมกุฎราชกุมาร สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าโสมสวลี พระวรชายา ในสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชสยามมกุฎราชกุมาร

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ และสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ฯ ทรงจุดธูปเทียนถวายสักการะพระบรมฉายาลักษณ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช แล้วเสด็จฯ เข้าสู่ห้องมุขกระสันตะวันตก พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท พร้อมด้วยสมเด็จพระบรมวงศ์ ซึ่งห้องนี้จัดเป็นที่ประกอบพระราชพิธีพระราชทานน้ำสังข์อภิเษกสมรสตามราชประเพณี

โปรดเกล้าฯ ให้เลขาธิการพระราชวังนำ พลอากาศตรี ประหยัด ดิษยะศริน นางวิจิตรา ดิษยะศริน พร้อมด้วยเรืออากาศโท วีระยุทธ ดิษยะศริน เข้าไปเฝ้าฯ ในห้องพระราชพิธีนี้

ครั้นได้เวลาอุดมมงคลพระฤกษ์ ๑๓.๑๘ ถึง ๑๓.๔๘ นาฬิกา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ฯ และเรืออากาศโทวีระยุทธ ดิษยะศริน พระคู่หมั้น จุดธูปเทียนเครื่องนมัสการบูชาพระพุทธปฏิมาชัยวัฒน์ (สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ

เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ฯ จุดเครื่องบูชากระบะหมก เรืออากาศโท วีระยุทธ
ดิษยะศริน จุดเครื่องบูชากระบะมุก)

รับน้ำสังข์อภิเษกสมรส

เมื่อจุดธูปเทียนบูชาพระพุทธปฏิมาชัยวัฒน์แล้ว สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ
เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ฯ เข้าไปหมอบเฝ้าฯ สมเด็จพระศรีนครินทราบรม-
ราชชนนี โดยสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ฯ เฝ้าฯ อยู่
เบื้องซ้าย พระคู่หมั้นอยู่เบื้องขวาสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ทรง
หลั่งน้ำพระพุทธมนต์เทพมนต์ด้วยพระมหาสังข์เพชรน้อยที่ศีรษะเรืออากาศโท
วีระยุทธ ดิษยะศริน พระราชทานใบมะตูมให้ทัดที่ชอกหูขวา และทรงเจิมที่
หน้าผาก แล้วทรงหลั่งน้ำพระพุทธมนต์เทพมนต์ ด้วยพระมหาสังข์เพชรน้อย
นั้นที่พระเศียรสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ฯ พระราชทาน
ใบมะตูมให้ทรงทัดที่ชอกพระกรรณขวา ทรงเจิมที่พระนลาฏ คู่อภิเษกสมรส
กราบแล้วเรืออากาศโทวีระยุทธ ดิษยะศริน ทูลเกล้าฯ ถวายดอกไม้ ธูปเทียน
แพ สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ฯ ทูลเกล้าฯ ถวาย
ดอกไม้ธูปเทียนแพตามราชประเพณี สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี
พระราชทานพระโอวาทประสาทพร แล้วคู่อภิเษกสมรสคลานไปเฝ้าฯ กราบ
ถวายบังคม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรม-
ราชินีนาถ แล้ว ไปกราบเคารพ พลอากาศตรี ประหยัด ดิษยะศริน และ
นางวิจิตรา ดิษยะศริน ผู้เป็นบิดามารดา และกราบถวายความเคารพ สมเด็จพระ
พระบรมวงศ์ ตามลำดับ

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ฉายพระบรมฉายาลักษณ์หมู่เป็นที่
ระลึก เป็นการเสร็จพระราชพิธีอภิเษกสมรสตามราชประเพณี

จดทะเบียนสมรสตามกฎหมาย

เมื่อฉายพระบรมรูปหมู่เนื่องในการอภิเษกสมรสตามราชประเพณีแล้ว

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จฯ นำคู่อภิเชกสมรสออกจากห้องพระราชพิธีรับพระราชทานน้ำสังข์อภิเชกสมรส พร้อมด้วยพระบรมราชวงศ์และพลอากาศตรี ประหยัด ดิษยะศริน นางวิจิตรา ดิษยะศริน ไปยังห้องที่จะจดทะเบียนสมรสตามกฎหมาย ณ मुखกระสันตะวันตก พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท ซึ่งห้องนี้เป็นที่ประดิษฐานพระบรมรูปพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ สมเด็จพระบรมราชวงศ์ ประทับ ณ พระราชอาสน์ที่จัดทอดถวาย พร้อมด้วยคู่อภิเชกสมรสและที่สำหรับพลอากาศตรี ประหยัด ดิษยะศริน นางวิจิตรา ดิษยะศริน เฝ้าฯ ทามกลางเจ้าหน้าที่ผู้จะถวายนการจดทะเบียนสมรสตามหน้าที่ และผู้ที่โปรดเกล้าฯ ให้เป็นสักขี ซึ่งจะต้องลงลายมือชื่อเป็นพยานในทะเบียนสมรสพร้อมแล้ว เรืออากาศโท วีระยุทธ ดิษยะศริน ถวายความเคารพพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ไปนั่งเก้าอี้ที่โต๊ะวางสมุดทะเบียน มีหัวหน้าเขตพระนครเป็นเจ้าหน้าที่กำกับในฐานะนายทะเบียน แล้วเรืออากาศโท วีระยุทธ ดิษยะศริน ลงลายมือชื่อในทะเบียนการสมรสและเอกสารประกอบ เมื่อลงลายมือชื่อแล้วกลับไปนั่งเฝ้าฯ ที่เดิม สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ เสด็จไปประทับ ณ ที่โต๊ะจดทะเบียนการสมรสนั้น ทรงลงลายพระหัตถ์พระนามในทะเบียนการสมรสและเอกสารประกอบ แล้วเสด็จไปประทับที่เดิมข้างเคียงคู่อภิเชกสมรส

ต่อจากนั้น หัวหน้าเขตพระนครนายทะเบียนการสมรส พร้อมด้วยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย นำสมุดทะเบียนสมรสทูลเกล้าฯ ถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ทรงลงพระปรมาภิไธยทรงเป็นสักขี แล้วหัวหน้าเขตพระนครนำสมุดทะเบียนสมรสออกมาให้พลอากาศตรี ประหยัด ดิษยะศริน และนางวิจิตรา ดิษยะศริน ลงนามเป็นสักขี แล้วต่อด้วยสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา หม่อมหลวงบัว กิติยากร ณ อยุธยา พระชนนีสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระ-

บรมราชินีนาถ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ นายกรัฐมนตรี พลอากาศเอก
ประจิน หงสกุล ประธานรัฐสภา นายบัญญัติ ลุขีวะ ประธานศาลฎีกา
นายสัญญา ธรรมศักดิ์ ประธานองคมนตรี ลงนามเป็นสักขีตามลำดับ แล้ว
หัวหน้าเขตพระนครลงนามกำกับ ประทับตราตำแหน่งในหน้าที่เป็นนายทะเบียน
การสมรสเขตพระนครตามกฎหมายแล้วรวมสำเนาเอกสารที่จดทะเบียนการ
สมรสมอบ เรืออากาศโท วีระยุทธ ดิษยะศริน ๑ ชุด ถวายสมเด็จพระ-
เจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ ๑ ชุด เพื่อเป็นหลักฐานสำคัญ

แสดงความชื่นชมยินดีถวายพระพร

เมื่อจดทะเบียนสมรสตามกฎหมายแล้ว คู่อภิเษกสมรสทูลเกล้าฯ
ถวายของที่ระลึกแด่สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี และสมเด็จพระ-
เจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา

ต่อจากนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระศรีนครินทราบ-
รมราชชนนี สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ นำคู่อภิเษกสมรส และ
พลอากาศตรี ประหยัด ดิษยะศริน นางวิจิตรา ดิษยะศริน พร้อมด้วย
สมเด็จพระบรมราชวงศ์ไปยังห้องพระโรงกลาง ซึ่งจัดเป็นที่สำหรับพระราชวงศ์
องคมนตรี คณะรัฐมนตรี ประธานรัฐสภา ประธานศาลฎีกา ข้าราชการผู้มี
เกียรติ เฝ้าฯ

เลขาธิการพระราชวัง ได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้ประกาศ
แก่ผู้ที่มาเฝ้าฯ ในมหาสมาคมว่า -

บัดนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้
สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ฯ ได้เข้าสู่การพระราชพิธี
อภิเษกสมรสกับเรืออากาศโท วีระยุทธ ดิษยะศริน โดยสมเด็จพระศรี-
นครินทราบรมราชชนนี พระราชทานน้ำสังข์ ตามโบราณราชประเพณี และ
ได้ลงพระนามจดทะเบียนการสมรสตามกฎหมายถูกต้องทุกประการแล้ว

จากนี้ โปรดเกล้าฯ พระราชทานเหรียญรัตนาภรณ์ชั้น ๑ แก่เรือ
อากาศโท วีระยุทธ ดิษยะศริน

ครั้นแล้ว พลเอก เปรม ติณสูลานนท์ นายกรัฐมนตรี กราบบังคม
ทูลขอพระบรมราชานุญาต ถวายพระพรแด่คู่อภิเษกสมรสในนามของผู้เฝ้าฯ
ณ มหาสมาคมและพลกนิกรทั้งปวง

เมื่อถวายพระพรแด่คู่อภิเษกสมรสแล้ว โปรดเกล้าฯ ให้ถวายของขวัญ
แก่คู่อภิเษกสมรสตามลำดับ แล้วคู่อภิเษกสมรสได้ประทานแจกของที่ระลึก
มีการปฏิสนธการตามอัธยาศัยโดยทั่วกัน เสด็จกลับ

พระราชทานเลี้ยงฉลอง

เมื่อเสร็จการพระราชพิธีอภิเษกสมรสแล้ว ในคำวันนี้ เวลา ๑๙.๔๐
นาฬิกา ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีการพระราชทานเลี้ยง ณ พระที่นั่ง
จักรีมหาปราสาท ในพระบรมมหาราชวัง

พระฤกษ์เชิญเสด็จสู่ห้องหอ

การพระราชทานเลี้ยงดำเนินไปจนถึงใกล้เวลาพระฤกษ์เชิญเสด็จสู่
ห้องหอ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินี-
นาถ จึงเสด็จฯ กลับพระตำหนักจิตรลดารโหฐาน พระราชวังดุสิต

ก่อนถึงพระฤกษ์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าฯ
พระบรมราชินีนาถ เสด็จออกโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้า
จุฬาภรณวลัยลักษณ์ฯ และเรืออากาศโท วีระยุทธ ดิษยะศริน เข้าเฝ้าฯ
น้อมเกล้าฯ ถวายดอกไม้ธูปเทียนแพ (ใช้แพเดียวกัน) เนื่องในการได้
อภิเษกสมรสแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงหลั่งน้ำพระพุทธรมนต์
ด้วยพระมหาสังข์เพชรน้อยที่ศีรษะ เรืออากาศโท วีระยุทธ ดิษยะศริน ทรง
เจิมและพระราชทานใบมะตูมทัดที่ชอกหูขวา แล้วทรงหลั่งน้ำพระพุทธรมนต์
ด้วยพระมหาสังข์เพชรน้อยที่พระเศียรสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณ-

วลัยลักษณ์ฯ พระราชทานใบมะตูมทัดที่ชอกพระกรรม์ขวา และทรงเจิม
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ พระ-
ราชทานพระโอวาทประสาธพร

โปรดเกล้าฯ ให้เลขาธิการพระราชวัง และท่านผู้หญิงกุนที ไกรฤกษ์
นางสนองพระโอษฐ์ นำสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ฯ
และเรืออากาศโท วีระยุทธ ดิษยะศริน ไปส่งยังที่จัดเป็นห้องหอ ณ ที่นี้
สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ฯ และเรืออากาศโท วีระยุทธ
ดิษยะศริน ประทับนั่งราบแสดงคารวะ พลอากาศโท ประหยัด ดิษยะศริน
นางวิจิตรา ดิษยะศริน ด้วยดอกไม้ธูปเทียนแพ รับคำอวยพร

สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ฯ และเรืออากาศโท
วีระยุทธ ดิษยะศริน เข้าสู่ห้องพระพุทธรูป จุดธูปเทียนบูชาพระพุทธรูป ได้
เวลาพระฤกษ์ ๒๒.๑๘ นาฬิกา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระ-
นางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ พลอากาศตรี ประหยัด ดิษยะศริน นางวิจิตรา
ดิษยะศริน นำสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ฯ พร้อมด้วย
เรืออากาศโท วีระยุทธ ดิษยะศริน เข้าสู่ห้องหอ ที่บรรทมเป็นพิธีการตาม
โบราณราชประเพณี

**ระเบียบปฏิบัติในงานสมรสซึ่งทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ประกอบพิธี
พระราชทาน**

เมื่อทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ จะทรงประกอบพิธีสมรสพระราชทาน
แล้ว คู่สมรสจะต้องไปติดต่อกับเจ้าหน้าที่แผนกพระราชพิธีสำนักพระราชวัง
พร้อมทั้งแจ้งรายชื่อสักขีทั้งฝ่ายชายและฝ่ายหญิง สักขีจะเป็นจำนวนฝ่ายละ
เท่าใดก็ได้รวมทั้งบิดามารดา หรือผู้ปกครองของแต่ละฝ่ายด้วย ถ้าคู่สมรส
ประสงค์จะจดทะเบียนสมรสทางราชการด้วย ก็ให้แจ้งสำนักพระราชวังทราบ
เพื่อสำนักพระราชวังจะได้เชิญหัวหน้าเขตหรือนายอำเภอท้องถิ่นมารับจดทะเบียน
ให้ การจดทะเบียนทางราชการนี้ คู่สมรสจะต้องเสียค่าธรรมเนียมจดทะเบียน

นอกสถานที่ให้เขตหรืออำเภอในวันจดทะเบียน ๒๐๐ บาท ตามระเบียบ
การเฝ้าฯ ถวายตัว

ในกรณีที่คู่สมรสยังไม่เคยเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทตามประเพณี บิดา มารดา หรือผู้ปกครองจะต้องนำคู่สมรสเข้าเฝ้าฯ ถวายตัว ปัจจุบันปฏิบัติ ดังนี้

ในวันที่ทางราชการนัดหมาย บิดามารดาหรือผู้ปกครองนำคู่สมรสไปยังสถานที่เฝ้าฯ พร้อมด้วยดอกไม้ธูปเทียนแพมีพานรองคู่ละ ๑ ชุด นำพานดอกไม้ธูปเทียนวางบนโต๊ะ เปิดกรวยคลุมกระถางดอกไม้ไว้ คู่สมรสยืนรอเฝ้าฯ หลังโต๊ะดอกไม้ธูปเทียนและบิดามารดาหรือผู้ปกครองยืนหลังคู่สมรส

เมื่อเสด็จออก ทุกคนถวายความเคารพ ต่อจากนั้นเจ้าหน้าที่สำนักพระราชวังกราบบังคมทูลเบิกคู่สมรสเฝ้าฯ เมื่อขานชื่อผู้ใด ผู้นั้นถวายความเคารพ

เมื่อกราบบังคมทูลเบิกครบแล้ว เสด็จขึ้น ทุกคนถวายความเคารพ

ระเบียบปฏิบัติวันทรงประกอบพิธี

คู่สมรสต้องนำดอกไม้ธูปเทียนแพพร้อมทั้งพานรองไปทูลเกล้าฯ ถวาย

และ ๑ พานดอกไม้รูปเทียนนี้นำไปวางบนโต๊ะที่สำนักพระราชวังจัดไว้

เมื่อใกล้เวลาเสด็จออก คู่สมรสเข้ายืนหลังโต๊ะวางดอกไม้รูปเทียน ชายยืนซ้าย หญิงยืนขวา

สักขียืนเรียงแถวหลังคู่สมรสสักขีฝ่ายชายทั้งหมดยืนทางขวา (หลังคู่สมรสหญิง) ต่อมาทางซ้ายเป็นสักขีฝ่ายหญิงทั้งหมด (หลังคู่สมรสชาย) สักขีแต่ละฝ่ายให้บิดามารดาหรือผู้ปกครองคู่สมรสแต่ละฝ่ายยืนต้นแถว

ด้านขวามือของคู่สมรสมีโต๊ะวางสมุดทะเบียนสมรสของหลวง พร้อมทั้งแท่นปากกา นายทะเบียนสำนักพระราชวังยืนอยู่ข้างโต๊ะ

เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จเข้าห้องพิธี เมื่อเสด็จฯ ผ่านพระทวาร ทุกคนอยู่ในห้องพิธีถวายความเคารพ

และเมื่อประทับนั่งแล้วทุกคนถวายความเคารพอีกครั้งหนึ่ง

ต่อจากนั้นคู่สมรสทั้งสองเดินไปหน้าที่ประทับ โดยชายเดินหน้าให้ระยะห่างกันเพียงเล็กน้อย เมื่อใกล้ที่ประทับให้ลดตัวลงแล้วไปหมอบหน้าที่ประทับ ให้ระยะห่างพระองค์พอที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จะพระราชทานน้ำสังข์ถึง

(การหมอบที่ถูกต้องเข้าขวาข้างที่ยืนออกจะต้องอยู่กลางแขนทั้งสองข้าง ปลายเท้าเก็บ)

เมื่อหมอบแล้ว คู่สมรสกราบถวายบังคมพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ๑ ครั้ง และฉิมนิไปกราบถวายบังคมสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ๑ ครั้ง แล้วหมอบประนมมือ ฉิมนิตัวทางพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ก้มศีรษะรับพระราชทานน้ำสังข์

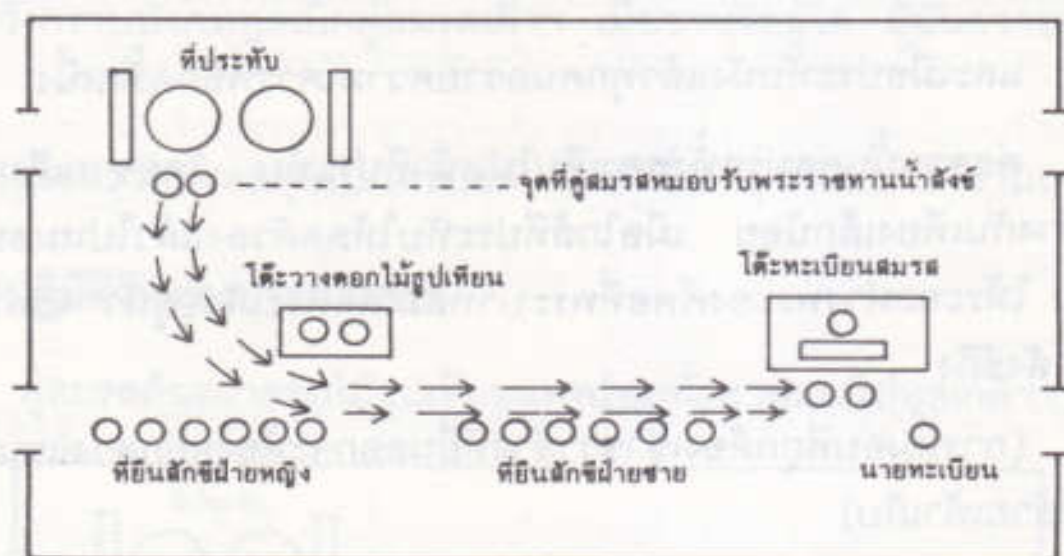
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จะทรงรดน้ำสังข์ลงเหนือศีรษะชาย แล้วชายเงยศีรษะขึ้นรับพระราชทานใบมะตูม ก่อนจะรับพระราชทานทำ "เอา

งาน” ก่อนรับพระราชทานแล้วเหินบิโหมะคุมไว้เหนือนุชวา

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงรตนน้ำสังข์และพระราชทานไบมะคุม แก่หญิง ทำเช่นเดียวกับชาย

คู่สมรสทั้งสองเงหน้าขึ้นเล็กน้อย แต่ยังอยู่ในอิริยาบถหมอบประนม มือตามเดิม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะทรงเจิมพระราชทานชาย และทรงเจิมพระราชทานหญิง เมื่อทรงเจิมพระราชทานผู้ใดเสร็จผู้นั้นกราบถวายบังคม

เมื่อทรงเจิมพระราชทานแล้ว คู่สมรสคลานถอยหลังออกมาเล็กน้อย แล้วลุกขึ้นยืนเดินตามแนวทางที่เดินเข้ามา ผ่านโถ้วางดอกไม้รูปเทียนเลยไปยังโถ้วางสมุดทะเบียนสมรส (ดูทางเดินในแผนผังต่อไปนี้)

เมื่อถึงโถ้วางทะเบียนสมรสแล้ว หญิงรอกอยู่ก่อน ชายถวายความเคารพแล้วย่อเข้า โดยลงเข่าซ้าย ตั้งเข่าขวา ลงชื่อและนามสกุลในสมุดทะเบียน เมื่อลงชื่อแล้วลุกขึ้นยืน ถอยออกมาเล็กน้อย ถวายความเคารพ แล้วยืนรอกอยู่

หญิงถวายความเคารพ ย่อเข่าลง โดยลงเข่าซ้าย หรือทั้งสองเข่า แล้วลงชื่อและนามสกุลในสมุดทะเบียน ลงชื่อแล้วลุกขึ้นยืน ถวายความเคารพ

คู่สมรสทั้งสองเดินกลับไปยืนหลังโต๊ะวางดอกไม้ธูปเทียนตามเดิม โดย
ราชเดินนำ เมื่อถึงที่ยืนถวายความเคารพทั้งสองคน

ต่อจากนั้นนายทะเบียนจะนำสมุดทะเบียนไปทูลเกล้าฯ ถวาย เพื่อ
ทรงลงพระปรมาภิไธยและพระนามาภิไธย แล้วนำกลับไปให้เดิม

ลำดับต่อไป สักขีเดินไปลงชื่อและนามสกุลในสมุดทะเบียนที่ละคน
เรียงลำดับดังนี้

บิดา มารดา หรือผู้ปกครองฝ่ายชาย

บิดา มารดา หรือผู้ปกครองฝ่ายหญิง

สักขีของฝ่ายชายทุกคน

สักขีของฝ่ายหญิงทุกคน

การลงชื่อก็ทำเช่นเดียวกับคู่สมรส คือถวายความเคารพ ย่อเข้าซ้าย
ลงชื่อและนามสกุลในสมุดทะเบียนลุกขึ้น ถวายความเคารพ เดินกลับไปยืน
ที่เดิม

ต่อจากนั้นนายทะเบียนจะลงชื่อกำกับในสมุดแล้วปิดสมุดทะเบียน

เมื่อนายทะเบียนปิดสมุดทะเบียนแล้ว คู่สมรสทั้งสองถวายความ
เคารพแล้วเปิดกรวยคลุมกระถางดอกไม้ วางคว่ำไว้บนโต๊ะข้างๆ พาน แล้ว
ถวายความเคารพอีกครั้ง

ต่อจากนั้นคู่สมรสทั้งสองเดินเข้าไปเฝ้าฯ เจพาะพระพัทตร์เหมือนครั้ง
แรก เมื่อหมอบแล้วกราบถวายบังคมพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และ
สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราช-
ทานเงินทุนแก่คู่สมรสชายเป็นผู้รับพระราชทานกราบ ทำเอางาน แล้วถวาย
มือขอรับพระราชทานเงิน

ลำดับต่อไป พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะพระราชทานพระบรม-
ราโชวาทและพระราชทานพรคู่สมรสหมอบประนมมือ

เมื่อจบพระบรมราโชวาท คู่สมรสกราบถวายบังคมพระบาทสมเด็จพระ
พระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ คลานถอยหลังออก
มาเล็กน้อยลุกขึ้นยืน แล้วเดินกลับไปยืนที่เดิม โดยฝ่ายหญิงเดินหน้า

เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระ-
บรมราชินีนาถ ประทับยืนทุกคนในห้องพิธีถวายความเคารพส่งเสด็จฯ

ต่อจากนั้น คู่สมรสไปจดทะเบียนสมรสทางราชการนอกห้องพิธี โดย
มีผู้ใหญ่แต่ละฝ่ายลงชื่อเป็นพยานฝ่ายละ ๑ ท่าน

บทผนวก

๑. ดอกไม้ธูปเทียนแพ ควรใช้ธูปเทียนแพขนาดใหญ่ เรียงธูปไว้บน
เทียน วางกระถางดอกไม้มีกรวยคลุมไว้บนธูป มีพานรอง

๒. เครื่องแต่งกายชายถ้าเป็นผู้ที่มีเครื่องแบบราชการ หรือเครื่องแบบ
องค์การของรัฐ แต่งเครื่องแบบปกติขาว ถ้าไม่มีเครื่องแบบราชการ แต่ง
เครื่องแบบขอเผื่อฯ หญิงแต่งกายแบบสากล หรือแบบไทยแบบใดแบบหนึ่ง

๓. เจ้าหน้าที่สำนักพระราชวังเป็นเจ้าหน้าที่ที่มีหน้าที่ปฏิบัติราชการ
คู่สมรสจึงไม่จำเป็นต้องมอบสิ่งของหรือบำเหน็จรางวัลให้

พิธีสมรสแบบวัฒนธรรม

๑. การประกอบพิธีสมรสแบบวัฒนธรรมนี้ ได้กำหนดขึ้นเป็นระเบียบ
ง่าย ๆ เพื่อเป็นเกียรติและสิริมงคลแก่คู่บ่าวสาว ตลอดถึงสะดวกแก่แขกผู้มา
ในพิธีด้วย พิธีแบบวัฒนธรรมเป็นพิธีจัดต่างหากจากพิธีทางศาสนาที่นิยม คือ
หลังจากประกอบพิธีทางศาสนาแล้วควรจัดในตอนบ่ายหรือเย็นของวันพิธี
ศาสนาให้จัดห้องใดห้องหนึ่งที่สมควรเป็นห้องพิธีและเป็นห้องโถงเฉพาะ ไม่

ปะปนกับห้องรับแขก ไม่ต้องเป็นห้องใหญ่ก็ได้ มีประตูเข้าออกคนละทางได้
ยิ่งดี และมีการตกแต่งตามสมควร เครื่องพิธีในห้องนั้นควรมีดังนี้

ก) โต๊ะบูชาพระ ตกแต่งให้สวยงามพอสมควร ตั้งหันหน้าไป
ทางทิศตะวันออก หรือถ้าไม่เหมาะจะหันทางทิศใดก็ได้ แต่อย่าให้เป็นทิศ
ตะวันตกเท่านั้น ที่โต๊ะบูชามีกระถางธูปปักไว้ ๓ ดอก ยังไม่จุดมีเทียนอยู่ข้าง
กระถางธูป ๑ คู่ ยังไม่จุดเช่นกัน สำหรับให้คู่บ่าวสาวได้จุดพร้อมกัน
หน้าโต๊ะบูชาปูผ้าไว้สำหรับคู่บ่าวสาวกราบบูชาพระ

ข) ตั้งรดน้ำ เป็นเฉพาะสำหรับพิธีนี้ ประกอบด้วย ที่นั่งห้อยเท้า
ของคู่บ่าวสาวและที่วางมือรับน้ำของคู่บ่าวสาว ถ้าไม่มีตั้งอยู่เฉพาะอย่างนี้
จะใช้ตั้งหรือโต๊ะเตี้ยๆ พอให้คู่บ่าวสาวขึ้นไปนั่งพับเพียบหมอบกับหมอนบน
ตั้งหรือโต๊ะนั้นก็ได้ ตกแต่งปูอาสนะพอสมควร หรือจะใช้โต๊ะเรียนของนักเรียน
ชนิดที่นั่งคู่แทนก็ได้ ตกแต่งปูผ้ากันความน่าเกลียดเสียพองาม ตั้งรดน้ำนี้ให้
ตั้งแอบฝาห้องพิธีด้านใดด้านหนึ่ง หันหน้าทางทิศใดก็ได้ห้ามทิศตะวันตกทิศ
เดียว ที่หน้าตั้งวางขันน้ำพานรองเปล่าๆ ไว้ให้ตรงหน้าบ่าวสาวคู่หนึ่งสำหรับ
รับน้ำสังข์ ห้ามใช้กระโถนรองเป็นอันขาด

ค) โต๊ะวางเครื่องพิธี จะเป็นโต๊ะอะไรก็ได้ขนาดพอสมควร ตั้ง
ชิดหัวตั้งรดน้ำทางขวามือของเจ้าบ่าวมีผ้าปูโต๊ะเรียบร้อยบนโต๊ะวางเครื่องพิธี
คือ หม้อน้ำมนต์ สังข์รดน้ำ พานใส่มงคลคู่สำหรับสวมศีรษะบ่าวสาว ผ้าเช็ด
มือเล็ก ๆ ของเหล่านี้เป็นของจำเป็นใช้ในพิธี ต้องวางให้เป็นระเบียบเรียบร้อย
นอกจากนี้ห้ามวางของอื่นบนโต๊ะนี้อีก

ฆ) โต๊ะของขวัญ

ง) โต๊ะเล็กตั้งของชำร่วย

๒. เมื่อการเตรียมพิธีพร้อมดังกล่าวแล้วข้างต้น พอได้เวลากำหนด
ก็เริ่มทำพิธีได้ ดังต่อไปนี้

ก) ผู้ใหญ่ทั้งสองฝ่ายจัดให้คู่บ่าวสาวเข้าสู่พิธีนำตัวมาบูชาพระ
ให้บ่าวสาวจุดเทียนหน้าพระคนละดอก หญิงนั่งซ้ายจุดดอกซ้าย ชายนั่งขวา
จุดดอกขวา พร้อมๆ กัน แล้วให้ร่วมกันจุดธูปที่ปักไว้ในกระถางธูป ๓ ดอก

นั้นเรียบร้อยแล้วให้ทั้งคู่ก้มลงกราบพระ ๓ ครั้ง พร้อมๆ กันต่อจากนั้นนำตัวขึ้นตั้งรดน้ำ

ข) ให้ป่าวสาวนั่งลงที่ตั้งรดน้ำ หญิงนั่งซ้าย ชายนั่งขวา ให้ทั้งคู่วางมือทั้งสองของตนลงบนที่รองหรือหมอน ฝ่ามือประนมยื่นออกให้พ้นที่รองมือหรือหมอนตรงบนชั้นรองน้ำมนต์ข้างล่าง ใช้กำลังศอกของตนรับน้ำหนักตัวเองไว้ ก้มศีรษะหมอบลงเล็กน้อย ควรจัดเพื่อนเจ้าบ่าวและเจ้าสาวฝ่ายละ ๒ คน มายืนข้างหลังตั้งเพื่อนเจ้าบ่าวเป็นชายยืนหลังเจ้าบ่าว เพื่อนเจ้าสาวเป็นหญิงยืนหลังเจ้าสาวยืนตรงเฉยๆ เรียงหน้ากระดาน

ค) จัดคนที่สมควร และรู้พิธี คอยทำหน้าที่ส่งน้ำสังข์และประกอบพิธีให้ยืนอยู่ข้างโต๊ะเครื่องพิธี

ง) ต่อนั้นเริ่มพิธี โดยเชิญผู้ใหญ่ที่เป็นประธานมาประกอบพิธีนำคือ

- (๑) ประธานเข้ามากกราบพระที่บูชา
 - (๒) รับพวงมาลัยสวมคอให้คู่บ่าวสาว
 - (๓) รับมงคลคู่มาจับประนมมืออธิษฐานต่อหน้าบ่าวสาวว่าขอให้ชีวิตทั้งสองจงสัมพันธ์กันอยู่ด้วยมงคลคู่นี้ตลอดกาล เสร็จแล้วสวมที่ศีรษะของคู่บ่าวสาวคนละข้าง
 - (๔) รับสังข์บรรจุน้ำพุทธมนต์มารดลงบนมือของบ่าวสาวที่ประนมรับอยู่พร้อมทั้งอวยชัยให้พรตามสมควร
 - (๕) รับโกแบ่งกระแจะเอานิ้วหัวแม่มือขวาและแบ่งที่ผสมน้ำหอมและน้ำมนต์ไว้แล้ว พอดิดนิ้วแล้วเจิมแตะลงที่หน้าผากของบ่าวสาว คนละ ๑ แด้ม หรือ ๓ แด้มก็ได้
- เท่านั้นเป็นอันเสร็จพิธีนำ

ตอนนี้ เชิญแขกเข้ารดน้ำตามลำดับ โดยให้แขกรับแต่สังข์น้ำมนต์ แล้วรดลงบนมือของบ่าวสาวเท่านั้น จนทั่วแขกทุกคน ระหว่างที่รดน้ำสังข์นี้ บ่าวสาวต้องแสดงความเคารพผู้รดน้ำให้พรตนทุกคนตั้งแต่ผู้เป็นประธานมาโดยลำดับ โดยพอรดเสร็จก็ก้มศีรษะเล็กน้อยเท่านั้น

๓. เมื่อแขกรดน้ำกันทั่วแล้ว ผู้เป็นประธานเข้ามาประกอบพิธีถอดมงคลอีกครั้งหนึ่ง โดยมายืนตรงหน้าตั้งป่าวสาว มือทั้งสองจับมงคลบนศีรษะของป่าวสาวข้างละมือ กล่าวคำอวยพรให้พรพอสสมควรแล้วยกมงคลขึ้นจากศีรษะป่าวสาวพร้อมๆ กัน ให้ป่าวสาวลุกจากที่ กราบพระที่โต๊ะบูชาเป็นอันเสร็จพิธี

พิธีสมรสหมู่ของสโมสรวัฒนธรรมหญิง

สโมสรวัฒนธรรมหญิงได้จัดให้มีการสมรสหมู่ขึ้นด้วยความดำริของท่านผู้หญิงละเอียด พิบูลสงคราม ด้วยจุดประสงค์จะส่งเสริมวัฒนธรรมไทย และสนับสนุนให้บรรดาประชาชนชายหญิงที่มีความต้องการจะสมรสกันได้ทำตามชนบประเพณีด้วยการประหยัด เพราะบางท่านอาจจะไม่มีเงินทองพอจะจัดการสมรสให้ถูกต้องตามประเพณีของชาติไทยได้ จึงได้อยู่กินกันมิได้ ประกอบพิธีตามประเพณี อันจะทำให้การเป็นสามีภรรยาลดความสำคัญลงอย่างมาก เป็นเหตุให้มีการหย่าร้างหรือเลิกร้างกันอย่างง่ายดาย และไม่เคารพซึ่งกันและกัน เพราะเหตุที่ได้กันง่าย และมีได้ผ่านชนบประเพณีซึ่งประกอบด้วยบุพการีและผู้อาวุโสร่วมด้วย อนึ่ง ถ้าเข้าพิธีสมรสหมู่ คู่ป่าวสาวก็ไม่เหน็ดเหนื่อยเสียเงินทองแต่อย่างใดเลย เพียงแต่เสียค่าสมัครเพียง ๒๐๐ บาท และเมื่อถึงกำหนดเวลาประกอบพิธีคู่ป่าวสาว เพียงแต่แต่งตัวมาให้ผู้อาวุโสประกอบพิธีสมรสเท่านั้น นอกจากนั้นทุกสิ่งทุกอย่างสโมสรวัฒนธรรมหญิงจะจัดให้ทั้งสิ้น

ด้วยเหตุนี้คณะกรรมการสโมสรวัฒนธรรมหญิงจึงใคร่ขอให้ท่านทั้งหลายที่คิดจะสมรสได้สนใจที่จะมอบหน้าที่ให้สโมสรเป็นผู้จัดทำให้ ซึ่งคณะกรรมการจะมีความยินดีและรู้สึกเป็นเกียรติแก่สโมสรวัฒนธรรมหญิงอย่างยิ่ง

อนึ่ง ใคร่จะกราบเรียนท่านที่เป็นผู้ปกครอง คือ บิดามารดา และญาติผู้ใหญ่ของคู่ป่าวสาว ได้โปรดสนใจและให้การสนับสนุนให้บุตรหลานได้เข้าพิธีสมรสหมู่ ซึ่งสโมสรวัฒนธรรมหญิงจะได้จัดพิธีตามชนบประเพณีไทย

ครบถ้วนทุกอย่าง ซึ่งนอกจากจะไม่สิ้นเปลืองเงินทองแล้วท่านผู้ปกครองจะไม่ต้องเหน็ดเหนื่อยเลยด้วย

การสมัครเข้าร่วมในการสมรสนหู่ มีระเบียบการดังต่อไปนี้

๑. จัดหาสำเนาทะเบียนบ้าน (ถ่ายเอกสาร) ของชาย หญิง คนละ ๒ ใบ

๒. รูปถ่ายขนาด ๒" คนละ ๒ ภาพ ชาย - หญิง

๓. ถ้าเคยทำการสมรสมาแล้ว ขอใบหย่า

๔. ถ้าฝ่ายหญิงอายุต่ำกว่า ๑๘ ปี ต้องมีผู้รับรองให้ทำการสมรสได้

๕. การแต่งกายของคู่สมรส

ชาย ชุดพระราชทาน หรือชุดสากล หรือชุดข้าราชการตามตำแหน่งยศ

หญิง ชุดไทยเรือนต้น หรือชุดผ้าไทย

๖. สถานที่ทำการสมรส สวนอัมพร ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เคยทรงโปรดพระราชทานพระบรมราชานุญาตเฉพาะการสมรสนหู่ของชาติเท่านั้น

รับเอกสารและใบสมัครได้ที่ทำการของสโมสรวัฒนธรรมหญิง (ในสภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย)

ตัวอย่างบัตรเชิญ

ศาสตราจารย์นายแพทย์

๓ มีนาคม

ศาสตราจารย์นายแพทย์

ศาสตราจารย์นายแพทย์ ๓ มีนาคม ศ. ๒๕๒๕

(๑๕๖๖)

(๑๕๖๖)

๓๓

ศาสตราจารย์นายแพทย์ ๓ มีนาคม

(๑๕๖๖) ศ. ๒๕๒๕

ศาสตราจารย์นายแพทย์ ๓ มีนาคม ศ. ๒๕๒๕

ศาสตราจารย์นายแพทย์ ๓ มีนาคม

ศาสตราจารย์นายแพทย์ ๓ มีนาคม ศ. ๒๕๒๕

ศาสตราจารย์นายแพทย์

แบบที่ ๑
สมรสพระราชทาน

๕๘

เนื่องในวโรกาสที่

.....

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ประกอบพิธีสมรสพระราชทาน*

นาย (เจ้าบ่าว) กับ นางสาว (เจ้าสาว)

เพื่อเป็นเกียรติแก่คู่สมรส

(เจ้าภาพฝ่ายชาย) และ (เจ้าภาพฝ่ายหญิง)

ขอประทานกราบทูล ทูล เรียนเชิญ ร่วมในงานเลี้ยงแสดงความยินดี

ณ.....

วัน.....ที่.....เดือน.....พ.ศ.

เวลา.....น.

*คำราชาศัพท์ “ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ประกอบ
พิธีสมรสพระราชทาน”

ใช้สำหรับ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ

สมเด็จพระบรมราชชนนี

สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ

แบบที่ ๒
บิดามารดา เป็นเจ้าภาพ

๕๐

นาย - นาง (บิดา มารดา เจ้าสาว) และ นาย - นาง (บิดา มารดา เจ้าบ่าว)

มีความยินดีขอเรียนเชิญให้น้ำพระพุทธรณ์*

เนื่องในพิธีมงคลสมรส

นาย (เจ้าบ่าว) กับ นางสาว (เจ้าสาว)

ณ.....

วัน.....ที่.....เดือน.....พ.ศ.....

เวลา.....น.

*ถ้ามิได้เชิญให้น้ำพระพุทธรณ์ต์ ข้อความในบัตรเชิญให้ใช้ว่า
“ขอเรียนเชิญเพื่อเป็นเกียรติในงานเลี้ยงแสดงความยินดีเนื่องในพิธีมงคลสมรส”

ถ้าประสงค์จะเชิญให้ร่วมงานเลี้ยงอาหารด้วย ให้ระบุรายละเอียดไว้ในบัตรเชิญด้วย

แบบที่ ๓
ผู้ใหญ่เป็นเจ้าของ

๖๒

(ชื่อประธานฝ่ายชาย) และ (ชื่อประธานฝ่ายหญิง)

มีความยินดีขอเชิญให้น้ำพระพุทธรณ์*

เนื่องในพิธีมงคลสมรส

นาย (เจ้าบ่าว) กับ นางสาว (เจ้าสาว)

บุตร บุตรี

นาย - นาง (บิดา - มารดา เจ้าบ่าว) นาย - นาง (บิดา - มารดา เจ้าสาว)

ณ.....

วัน.....ที่.....เดือน.....พ.ศ.

เวลา.....น.

*ถ้ามิได้เชิญให้น้ำพระพุทธรณ์ ข้อความในบัตรเชิญให้ใช้ว่า
 “ขอเรียนเชิญเพื่อเป็นเกียรติในงานแสดงความคิดเห็นในเรื่องนิพนธ์มงคลสมรส”
 ถ้าประสงค์ จะเชิญให้ร่วมงานเลี้ยงอาหารด้วย ให้ระบุรายละเอียด
 ไว้ในบัตรเชิญด้วย

แบบที่ ๕

บัตรเชิญขนาดเล็ก

เชิญเพื่อนเจ้าบ่าวเจ้าสาวรับประทานอาหาร

(ชื่อเจ้าสาว) (ชื่อเจ้าบ่าว)

มีความยินดีขอเชิญร่วมรับประทานอาหาร

เนื่องในพิธีมงคลสมรส

ณ.....

วัน.....ที่.....เดือน.....พ.ศ.

เวลา.....น.

การถวายสังฆทาน

สังฆทาน คือ ทานที่อุทิศแก่สงฆ์ มิได้เจาะจงบุคคลตามที่เข้าใจกันทั่วไป การถวายสังฆทาน หมายถึง การจัดภัตตาหารถวายพระสงฆ์ไม่เกี่ยวกับการถวายทานวัตถุอย่างอื่น ๆ มีแบบแผนมาแต่ครั้งพุทธกาล

ในปัจจุบันนี้นิยมทำเป็น ๒ อย่างคือ ถวายแก่หมู่ภิกษุอย่างหนึ่ง ถวายแด่ภิกษุรูปใดรูปหนึ่งที่สงฆ์จัดให้อีกอย่างหนึ่ง ในการถวายสังฆทานดังกล่าว นิยมตั้งพระพุทธรูปเป็นประธาน ซึ่งอนุโลมเข้าในประเภทถวายแก่สงฆ์ มีพระพุทธรูปเจ้าเป็นประมุข และทานวัตถุที่จะถวายเป็นสังฆทานมีภัตตาหารเป็นหลัก นอกนั้นจะมีของเป็นบริวารอื่นๆ อีกตามสมควรหรือจะไม่มีเลยก็ได้

ข้อสำคัญของการถวายสังฆทานมีอยู่ว่า ผู้ถวายต้องตั้งใจถวายแด่พระอริยสงฆ์ ซึ่งถือว่าเป็นสงฆ์จริง ๆ มีระเบียบพิธีนิยมกันดังนี้

๑) เมื่อทนายตั้งใจจะถวายสังฆทาน พึงเตรียมภัตตาหารใส่ภาชนะให้เรียบร้อยจะมากน้อยอย่างไร หรือจะถวายก็รูปก็ได้ แล้วแต่ศรัทธา การนิมนต์สงฆ์นิยมกัน ๒ วิธี คือ วิธีแรก นิมนต์พระที่ออกบิณฑบาตในตอนเช้าผู้มาถึงเฉพาะหน้าในขณะนั้นให้ครบตามจำนวนที่ต้องการ เพื่อถวายสังฆทาน วิธีที่สอง ถวายแด่พระที่ทางวัดจัดให้ตามจำนวนที่ต้องการ

๒) สถานที่ถวายถ้าเป็นในบ้าน ควรจัดห้องใดห้องหนึ่งที่เรียบร้อย ถ้ามีพระพุทธรูปควรตั้งที่บูชาด้วยพอสสมควร เพื่อพระสงฆ์ที่นิมนต์โดยวิธีใดวิธีหนึ่งมาพร้อมแล้ว นำภัตตาหารที่จัดเตรียมไว้มาตั้งตรงหน้าพระสงฆ์สมาทานศีล อาราธนาศีล แล้วรับศีล จบแล้วกล่าวคำถวาย ถ้าถวายร่วมกันหลายคนให้ผู้เป็นหัวหน้าว่านนำเป็นวรรค ๆ แล้วผู้อื่นว่าตาม ควรว่าทั้งคำบาลีและคำแปลด้วย

คำถวายสังฆทาน (ประเภทสามัญ)

คำบาลี อิมานิ มยํ ภนุเต, ภตฺตานิ, สปริวารานิ, สงฺฆสฺส, โอโณชยาม สาธุ
ใน ภนุเต สงฺฆ, อิมานิ, ภตฺตานิ, สปริวารานิ, ปฏิคฺคณฺหาตุ,

อมุหากัม, ที่ฆรตุตัม, หิตาย, สุขาย.

คำแปล ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวายภัตตาหาร กับ
ทั้งบริวารเหล่านี้แด่พระสงฆ์ ขอพระสงฆ์จงรับภัตตาหาร กับทั้ง
บริวารเหล่านี้ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์ และความสุขแก่
ข้าพเจ้าทั้งหลาย สิ้นกาลนาน เทอญฯ

คำถวายสังฆทาน (ประเภทมตกภัตตอุทิศให้ผู้ตาย)

คำบาลี อิมานิ มยฺ ภนฺเต, มตกภตฺตานิ, สปริวารานิ, สงฺฆสฺส, โอโณชยาม,
สาธุ โน ภนฺเต สงฺโฆ, อิมานิ, มตกภตฺตานิ, สปริวารานิ,
ปฏิกุณฺณหาตุ, อมุหากณฺเฏว มาตาปิตฺวาที นนฺจ ญฺาตกาณฺ,
กาลกตาณฺ, ที่ฆรตุตัม หิตาย, สุขาย.

คำแปล ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวายมตกภัตต-
อาหาร^(๑) กับทั้งบริวารเหล่านี้แด่พระสงฆ์ ขอพระสงฆ์จงรับมตกภัต-
ตอาหาร กับทั้งบริวารเหล่านี้ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์และ
ความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ญาติของข้าพเจ้าทั้งหลาย มี
มารดา บิดา เป็นต้น ผู้ทำการละล่วงลับไปแล้วด้วย สิ้นกาลนาน
เทอญฯ

การถวายข้าวพระพุทธ

การถวายข้าวพระพุทธเป็นประเพณีในประเทศไทยมาแต่โบราณ แม้
ว่าประเพณีนี้จะมีได้มีปรากฏในพระไตรปิฎก ได้มีการกระทำเป็น ๒ รูปแบบ
คือ

๑. พระสงฆ์เป็นผู้ถวาย ก่อนการฉันอาหารเช้า เมื่อรับประทานอาหาร
เรียบร้อยแล้ว ท่านจะสำรวจมจิตยกมือประนมถวายอาหารที่ตั้งไว้เบื้องหน้าเป็น
พุทธบูชา เมื่อล่วงเวลาไปพอสมควรจึงยกมือประนมอีกครั้งหนึ่ง แสดงว่า

^(๑)มตกภัตตอาหาร - อ่านว่า มะ-ตะ-กะ-ภัต แปลว่า อาหารอุทิศให้ผู้ตาย

เสร็จการบูชาแล้ว ท่านจะเริ่มฉันอาหารนั้นต่อไป ประเพณีนี้ภายหลังบางแห่งได้ยกเลิกไป บางแห่งยังคงถือปฏิบัติอยู่

๒. ชาวบ้านเป็นผู้ถวาย คือเมื่อทำบุญเลี้ยงพระปรารภเหตุใด ๆ ก็ตาม ชาวบ้านจะจัดอาหารไว้เป็นพิเศษที่หนึ่งสำหรับถวายเป็นพุทธบูชา เรียกว่า ข้าวพระพุทธ เป็นเชิงว่า ในการถวายอาหารครั้งนี้ได้ถวายแด่พระสงฆ์มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข ในชั้นแรกผู้แต่งคำบูชา แต่งให้มีความหมายขอให้พระพุทธเจ้าเสวยของเคี้ยวของฉันนี้ ต่อมาได้มีผู้แต่งคำถวายใหม่เป็นใจความว่า ขอบูชาโภชนะแห่งข้าวสาลีอันสมบูรณ์ด้วย แกง กับ และน้ำอันประเสริฐนี้ แด่พระสัมมาสัมพุทธเจ้า โดยใช้ภาษาบาลีว่า อิมํ สุปพยุญชนสมุปนํ สาลีนํ โภชนํ อุทกํวํ สมุพพุตฺตสฺส ปุเชมิ ซึ่งเมื่อพิจารณาทางภาษาบาลีและภาษาไทยแล้ว ขอเสนอคำบูชาใหม่ดังต่อไปนี้

“อิมินา อนุนปาเนน สุปพยุญชนเนน สมุมาสมุพุตฺถํ ปุเชมิ”
(ข้าพเจ้าขอบูชาพระสัมมาสัมพุทธเจ้าด้วยข้าวและน้ำพร้อมทั้งแกงและกับนี้)

ความหมายที่แท้จริงของการถวายข้าวพระพุทธเจ้าก็คือการบูชาพระพุทธเจ้าด้วยภัตตาหารเช่นเดียวกับบูชาด้วย รูป เทียน ดอกไม้ อันเป็นลักษณะหนึ่งของอามิสบูชา คือการบูชาด้วยการปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ซึ่งทรงชี้ว่าการบูชาด้วยการปฏิบัติเลิศกว่าการบูชาด้วยวัตถุสิ่งของ

อย่างไรก็ตามแม้จะเป็นการบูชาด้วยอามิสหรือวัตถุสิ่งของ แต่ก็เป็น การแสดงความเคารพความกตัญญู ความสำนึกในพระคุณของพระพุทธเจ้า

เสลํ มงฺคลํ ยาจามิ (ข้าพเจ้าขอประทานสิ่งเป็นมงคลที่เหลือ)

โดยเหตุที่ประเพณีถวายข้าวพระพุทธานุเคราะห์ทำกันขึ้นในภายหลัง พุทธกาล บางท่านจึงยกเลิกไป บางท่านก็ยังกระทำอยู่ แต่จะยกเลิกหรือกระทำต่อไปก็ตาม ถ้ามีเหตุผลแล้วก็ใช้ได้ ข้อสำคัญขอให้มีความรู้ ความเข้าใจ คือถ้าจะถวายข้าวพระก็ถือว่าเป็นอามิสบูชา มิใช่บูชาด้วยประสงค์จะให้พระองค์เสด็จมาเสวยจริง ๆ เพราะพระพุทธเจ้าทรงพื้นฐานที่จะเสวยพระกระยาหารใดๆ แล้ว ถ้าไม่ถวายข้าวพระก็ให้ทราบว่าอาจุบูชาพระองค์ได้

ด้วยการบูชาอย่างอื่น มีการปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามพระพุทธโอวาท เป็นคัมภีร์ที่เรียกว่า ปฏิบัติบูชา ดังกล่าวมาแล้ว

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

บรรพ ๕

ครอบครัว

ลักษณะ ๑

การสมรส

หมวด ๑

การหมั้น

มาตรา ๑๔๓๕ การหมั้นจะทำได้ต่อเมื่อชายและหญิงมีอายุเจ็ดปีบริบูรณ์แล้ว

การหมั้นที่ฝ่าฝืนบทบัญญัติวรรคหนึ่งเป็นโมฆะ

มาตรา ๑๔๓๖ ผู้เยาว์จะทำการหมั้นได้ต้องได้รับความยินยอมของบุคคลดังต่อไปนี้

(๑) บิดาและมารดา ในกรณีที่มิทั้งบิดามารดา

(๒) บิดาหรือมารดา ในกรณีที่มารดาหรือบิดาตายหรือถูกถอนอำนาจปกครอง

(๓) ผู้ปกครอง ในกรณีที่ไม่มีบิดามารดา หรือมีบิดาหรือมารดาแต่ถูกถอนอำนาจปกครอง

การหมั้นที่ผู้เยาว์ทำโดยปราศจากความยินยอมดังกล่าวเป็นโมฆียะ

มาตรา ๑๔๓๗ ของหมั้นเป็นทรัพย์สินที่ฝ่ายชายให้ไว้แก่ฝ่ายหญิงเพื่อเป็นหลักฐานการหมั้นและประกันว่าจะสมรสกับหญิงนั้น

ของหมั้นให้ตกเป็นสิทธิแก่หญิง เมื่อได้ทำการสมรสแล้ว

สิ้นสุด เป็นทรัพย์สินซึ่งฝ่ายชายให้แก่บิดามารดาหรือผู้ปกครองฝ่ายหญิง เพื่อตอบแทนการที่หญิงยอมสมรส ถ้าไม่มีการสมรส ชายเรียกคืนได้

มาตรา ๑๔๓๘ การหมั้นไม่เป็นเหตุที่จะร้องขอให้ศาลบังคับให้สมรสได้ ถ้าได้มีข้อตกลงกันไว้ว่าจะให้เบี้ยปรับในเมื่อผิดสัญญาหมั้น ข้อตกลงนั้นเป็นโมฆะ

มาตรา ๑๔๓๙ เมื่อมีการหมั้นแล้ว ถ้าฝ่ายใดผิดสัญญาหมั้นอีกฝ่ายหนึ่งมีสิทธิเรียกให้รับผิดชอบค่าทดแทน ในกรณีที่มีของหมั้น ถ้าฝ่ายชายผิดสัญญาหมั้นให้ของหมั้นตกเป็นสิทธิแก่หญิง ถ้าฝ่ายหญิงผิดสัญญาหมั้นให้คืนของหมั้นแก่ฝ่ายชาย

มาตรา ๑๔๔๐ ค่าทดแทนนั้นอาจเรียกได้ ดังต่อไปนี้

- (๑) ทดแทนความเสียหายต่อกายหรือชื่อเสียงแห่งชายหรือหญิงนั้น
- (๒) ทดแทนความเสียหายเนื่องจากการที่คู่หมั้น บิดา มารดา หรือบุคคลผู้กระทำการในฐานะเช่นบิดามารดาได้ใช้จ่าย หรือต้องตกเป็นลูกหนี้เนื่องในการเตรียมการสมรสโดยสุจริตและตามสมควร
- (๓) ทดแทนความเสียหายเนื่องจากการที่คู่หมั้นได้จัดการทรัพย์สินหรือการอื่นอันเกี่ยวกับอาชีพหรือทางทำมาหาได้ของตนไปโดยสมควรด้วยการคาดหมายว่าจะได้มีการสมรส

ในกรณีที่หญิงเป็นผู้มีสิทธิได้ค่าทดแทน ศาลอาจชี้ขาดว่าของหมั้นที่ตกเป็นสิทธิแก่หญิงนั้นเป็นค่าทดแทนทั้งหมดหรือเป็นส่วนหนึ่งของค่าทดแทนที่หญิงพึงได้รับ หรือศาลอาจให้ค่าทดแทนโดยไม่คำนึงถึงของหมั้นที่ตกเป็นสิทธิแก่หญิงนั้นก็ได้

มาตรา ๑๔๔๑ ถ้าคู่หมั้นฝ่ายหนึ่งตายก่อนสมรส อีกฝ่ายหนึ่งจะเรียกร้องค่าทดแทนมิได้ในกรณีที่มิใช่ของหมั้น ถ้าหญิงตายให้ฝ่ายหญิงคืนแก่ฝ่ายชาย แต่ถ้าชายตายไม่ต้องคืนของหมั้น

มาตรา ๑๔๔๒ ในกรณีมีเหตุสำคัญอันเกิดแก่หญิงคู่หมั้นทำให้ชายไม่สมควรสมรสกับหญิงนั้น ชายมีสิทธิบอกเลิกสัญญาหมั้นได้และให้หญิงคืนของหมั้นแก่ชาย

มาตรา ๑๔๔๓ ในกรณีมีเหตุสำคัญอันเกิดแก่ชายคู่หมั้น ทำให้หญิงไม่สมควรสมรสกับชายนั้น หญิงมีสิทธิบอกเลิกสัญญาหมั้นได้โดยมิต้องคืนของหมั้นแก่ชาย

มาตรา ๑๔๔๔ ถ้าเหตุอันทำให้คู่หมั้นบอกเลิกสัญญาหมั้นเป็นเพราะการกระทำชั่วอย่างร้ายแรงของคู่หมั้นอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งได้กระทำภายหลังการนั้น คู่หมั้นผู้กระทำชั่วอย่างร้ายแรงนั้นต้องรับผิดชอบใช้ค่าทดแทนแก่คู่หมั้นผู้ใช้สิทธิบอกเลิกสัญญาหมั้นเสมือนเป็นผู้ผิดสัญญาหมั้น

มาตรา ๑๔๔๕ ชายคู่หมั้นอาจเรียกค่าทดแทนจากชายอื่นซึ่งได้ร่วมประเวณีกับหญิงคู่หมั้นโดยรู้หรืออาจจะรู้ว่าหญิงได้หมั้นกับชายคู่หมั้นนั้นแล้วได้ เมื่อชายคู่หมั้นได้บอกเลิกสัญญาหมั้นตามมาตรา ๑๔๔๒ แล้ว

มาตรา ๑๔๔๖ ชายคู่หมั้นอาจเรียกค่าทดแทนจากชายอื่นซึ่งได้ข่มขืนกระทำชำเราหรือพยายามข่มขืนกระทำชำเราหญิงคู่หมั้นโดยรู้หรือควรจะรู้ว่าหญิงได้หมั้นแล้วได้โดยไม่จำเป็นต้องบอกเลิกสัญญาหมั้น

มาตรา ๑๔๔๗ ค่าทดแทนอันจะพึงชดใช้แก่กันตามหมวดนี้ให้ศาลวินิจฉัยตามควรแก่พฤติการณ์

สิทธิเรียกร้องค่าทดแทนตามมาตรา ๑๔๔๐ (๑) หรือ (๓) มาตรา ๑๔๔๔ มาตรา ๑๔๔๕ หรือมาตรา ๑๔๔๖ นั้น ไม่อาจโอนกันได้และไม่ตกสืบไปถึงทายาท เว้นแต่สิทธินั้นจะได้รับสภาพกันไว้เป็นหนังสือ หรือผู้เสียหายได้เริ่มฟ้องคดีตามสิทธินั้นแล้ว

สิทธิเรียกร้องค่าทดแทนตามความในหมวดนี้ ให้มีอายุความหกเดือน

หมวด ๒ เงื่อนไขแห่งการสมรส

มาตรา ๑๔๔๘ การสมรสจะทำได้ต่อเมื่อชายและหญิงมีอายุสิบเจ็ดปีบริบูรณ์แล้ว แต่ในกรณีที่มีเหตุอันสมควร ศาลอาจอนุญาตให้ทำการสมรสก่อนนั้นได้

มาตรา ๑๔๔๙ การสมรสจะกระทำมิได้ถ้าชายหรือหญิงเป็นบุคคลวิกลจริตหรือเป็นบุคคลซึ่งศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ

มาตรา ๑๔๕๐ ชายหญิงซึ่งเป็นญาติสืบสายโลหิตโดยตรงขึ้นไปหรือลงมาก็ดี เป็นพี่น้องร่วมบิดามารดาหรือร่วมแต่บิดา หรือมารดาก็ดี จะทำการสมรสกันไม่ได้ ความเป็นญาติดังกล่าวมานี้ให้ถือตามสายโลหิต โดยไม่คำนึงว่าจะเป็ญาติโดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่

มาตรา ๑๔๕๐ ผู้รับบุตรบุญธรรมและบุตรบุญธรรมจะสมรสกันไม่ได้

มาตรา ๑๔๕๒ ชายหรือหญิงจะทำการสมรสในขณะที่ตนมีคู่สมรสอยู่ไม่ได้

มาตรา ๑๔๕๓ หญิงมีสามีตายหรือมีการสมรสสิ้นสุดลงด้วยประการอันจะทำการสมรสใหม่ได้ต่อเมื่อการสิ้นสุดแห่งการสมรสได้ผ่านพ้นไปแล้วไม่น้อยกว่าสามร้อยสิบวันเว้นแต่

- (๑) คลอดบุตรแล้วในระหว่างนั้น
- (๒) สมรสกับคู่สมรสเดิม
- (๓) มีใบรับรองแพทย์ประกาศนียบัตรหรือปริญญาซึ่งเป็นผู้ประกอบการรักษาโรคในสาขาเวชกรรมได้ตามกฎหมายว่ามีได้มีครรภ์หรือ
- (๔) มีคำสั่งของศาลให้สมรสได้

มาตรา ๑๔๕๔ ผู้เยาว์จะทำการสมรสให้นำความในมาตรา ๑๔๓๖ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา ๑๔๕๕ การให้ความยินยอมให้ทำการสมรสจะกระทำได้แต่โดย

- (๑) ลงลายมือชื่อในทะเบียนขณะจดทะเบียนสมรส
- (๒) ทำเป็นหนังสือแสดงความยินยอมโดยระบุชื่อผู้จะสมรสทั้งสองฝ่ายและลงลายมือชื่อของผู้ให้ความยินยอม
- (๓) ถ้ามีเหตุจำเป็น จะให้ความยินยอมด้วยวาจาต่อหน้าพยานอย่างน้อยสองคนก็ได้

ความยินยอมนั้น เมื่อให้แล้วถอนไม่ได้

มาตรา ๑๔๕๖ ถ้าไม่มีผู้ที่มีอำนาจให้ความยินยอมตามมาตรา ๑๔๕๔ หรือมีแต่ไม่ให้ความยินยอมหรือไม่อยู่ในสภาพที่อาจให้ความยินยอม หรือโดยพฤติการณ์ผู้เยาว์ไม่อาจขอความยินยอมให้ ผู้เยาว์อาจร้องขอต่อศาลเพื่ออนุญาตให้ทำการสมรส

มาตรา ๑๔๕๗ การสมรสตามประมวลกฎหมายนี้จะมีได้เฉพาะเมื่อได้จดทะเบียนแล้วเท่านั้น

มาตรา ๑๔๕๘ การสมรสจะทำได้ต่อเมื่อชายหญิงยินยอมเป็นสามีภริยากันและต้องแสดงการยินยอมนั้นให้ปรากฏโดยเปิดเผยต่อหน้านายทะเบียนและให้นายทะเบียนบันทึกความยินยอมนั้นไว้ด้วย

มาตรา ๑๔๕๙ การสมรสในต่างประเทศระหว่างคนที่มีสัญชาติไทยด้วยกันหรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีสัญชาติไทย จะทำตามแบบที่กำหนดไว้ตามกฎหมายไทยหรือกฎหมายแห่งประเทศนั้นก็ได้

ในกรณีที่คู่สมรสประสงค์จะจดทะเบียนตามกฎหมายไทย ให้พนักงานทูตหรือกงสุลไทยเป็นผู้รับจดทะเบียน

มาตรา ๑๔๖๐ เมื่อมีพฤติการณ์พิเศษซึ่งไม่อาจทำการจดทะเบียนสมรสต่อนายทะเบียนได้ เพราะชายหรือหญิงฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทั้งสองฝ่ายตกอยู่ในอันตรายใกล้ความตาย หรืออยู่ในภาวะการรบหรือสงคราม ถ้าชายและหญิงนั้นได้แสดงเจตนาและสมรสกันต่อหน้าบุคคลซึ่งบรรลุนิติภาวะที่อยู่

ณ ที่นั้น แล้วให้บุคคลดังกล่าวจดทะเบียนแสดงเจตนาขอทำการสมรสของชายและหญิงนั้นไว้เป็นหลักฐาน และต่อมาชายหญิงได้จดทะเบียนสมรสกันภายในเก้าสิบวันนับแต่วันที่อาจทำการจดทะเบียนต่อนายทะเบียนได้ โดยแสดงหลักฐานต่อนายทะเบียนและให้นายทะเบียนจัดแจ้งวัน เดือน ปี สถานที่ที่แสดงเจตนาขอทำการสมรสและพฤติการณ์พิเศษนั้นไว้ในทะเบียนสมรสให้ถือว่าวันแสดงเจตนาขอทำการสมรสต่อบุคคลดังกล่าวเป็นวันจดทะเบียนสมรสต่อนายทะเบียนแล้ว

ความในมาตรานี้มิให้ใช้บังคับถ้าหากจะมีการสมรสในวันแสดงเจตนาขอทำการสมรส การสมรสนั้นจะตกเป็นโมฆะ

หมวดที่ ๓

ความสัมพันธ์ระหว่างสามีภริยา

มาตรา ๑๔๖๑ สามีภริยาต้องอยู่กินด้วยกันฉันสามีภริยา

สามีภริยาต้องช่วยเหลืออุปการะเลี้ยงดูกันตามความสามารถและฐานะของตน

มาตรา ๑๔๖๒ ถ้าการอยู่ร่วมกันจะเป็นอันตรายแก่กาย หรือจิตใจ หรือทำลายความผาสุกอย่างมาก ของสามีหรือภริยา ฝ่ายที่จะต้องรับอันตราย หรือความเสียหายอาจร้องต่อศาลขอให้สั่งอนุญาตให้ตนอยู่ต่างหากในระหว่างที่เหตุนั้น ๆ ยังมีอยู่ก็ได้ ในกรณีเช่นนี้ศาลจะกำหนดจำนวนค่าอุปการะเลี้ยงดูให้ฝ่ายหนึ่งเสียให้แก่อีกฝ่ายหนึ่งตามควรแก่พฤติการณ์ก็ได้

มาตรา ๑๔๖๓ ในกรณีที่ศาลสั่งให้สามีหรือภริยาเป็นคนไร้ความสามารถ หรือเสมือนไร้ความสามารถ ภริยาหรือสามีย่อมเป็นผู้อนุบาลหรือผู้พิทักษ์ แต่เมื่อผู้มีส่วนได้เสียหรืออัยการร้องขอและถามเหตุสำคัญ ศาลจะตั้งผู้อื่นเป็นผู้อนุบาลหรือผู้พิทักษ์ก็ได้

คหิปฏิบัติในส่วนที่เกี่ยวกับสามีภริยา

สามีพึงบำรุงภริยา ด้วยสถาน ๕

๑. ด้วยยกย่องนับถือว่าเป็นภริยา
๒. ด้วยไม่ดูหมิ่น
๓. ด้วยไม่ประพฤติก่อล่วงใจ
๔. ด้วยมอบความเป็นใหญ่ให้
๕. ด้วยให้เครื่องแต่งตัว

ภริยาได้รับบำรุงฉะนี้แล้ว ย่อมอนุเคราะห์สามีด้วยสถาน

๑. จัดการงานดี
๒. สงเคราะห์คนข้างเคียงของผัวดี
๓. ไม่ประพฤติก่อล่วงใจผัว
๔. รักษาทรัพย์สินที่ผัวหามาได้ไว้
๕. ขยันไม่เกียจคร้านในกิจการทั้งปวง

คำอธิบาย ตามนัยของพระอรรถกถาจารย์ สามีควรปฏิบัติต่อภริยา
ดังนี้

๑. ด้วยยกย่องนับถือว่าเป็นภรรยา ชายใดเมื่อได้หญิงมาเป็นภริยา ย่อมเป็นการแสดงความเห็นหลักฐานส่วนหนึ่งว่าในชีวิต ไม่ใช่คนเร่ร่อนจรจัด สมควรจะยกย่องนับถือหญิงนั้นว่าเป็นภริยา ให้เป็นที่ปรากฏทั้งทางพฤตินัย และนิตินัยอันเป็นหลักประกันแสดงความเป็นผู้คุ้มครองสตรีนั้น ด้วยการ พุดจายกย่องในฐานะเป็นภริยาและเป็นแม่ของลูก

๒. ด้วยไม่ดูหมิ่น ชายบางคนได้หญิงมาเป็นภริยาแล้ว พุดจาดูหมิ่นเหยียดหยามภริยาของตน ดุจดั่งทาสกรรมกร ย่อมทำให้ภริยาที่มีความซอกซำทนทุกข์ทรมาน มีหน้าข้ำยังดูหมิ่นล่วงเกินไปถึงบุพการี ย่อมทำให้เกิดความเศร้าหมองใจยิ่งขึ้น หน้าที่ของสามีที่ดีจะต้องเว้นการกระทำเช่นนั้น ไม่พุดจาดูหมิ่นเหยียดหยามให้เข้าใจ

๓. ด้วยไม่ประพฤติก่อล่วงใจ เมื่อหญิงยินยอมพร้อมใจเป็นภริยาของชายใดแล้ว ย่อมหวังที่จะเป็นคู่ครองที่มั่นคง ไม่ปรารถนาที่จะให้สามีแบ่งปันความรักให้แก่หญิงอื่นเพราะเมื่อถูกแย่งความรักไปหญิงจะมีความรู้สึกเป็น

ความสูญเสียอย่างยิ่ง หน้าที่ของสามีที่ดีนั้น จะต้องไม่ละทิ้งภริยาของตนไปเกี่ยวข้องกับหญิงอื่นอีก

๔. ด้วยมอบคุณความเป็นใหญ่ให้ ความเป็นใหญ่ในที่นี้ หมายถึง ความเป็นใหญ่ในครัวเรือนตามธรรมดา สตรีชื่อว่าเป็นแม่บ้านหรือแม่ศรีเรือน แม้จะได้เครื่องประดับมากมายเพียงใด แต่ไม่ได้จัดการเรื่องอาหารการกินเพื่อสามีหรือคนในครอบครัวย่อมไม่พอใจ เมื่อสามีมอบให้ภริยามีหน้าที่จัดเรื่องอาหารการกินตามความพอใจ ย่อมถือว่ามอบคุณความเป็นใหญ่ให้ทั้งหมด การมอบคุณความเป็นใหญ่ให้ในที่นี้จึงหมายถึง มอบคุณความเป็นใหญ่ในกิจการบ้านเรือนให้

๕. ด้วยให้เครื่องแต่งตัว สามีที่ดีจะต้องให้เครื่องแต่งตัวแก่ภริยา ให้เป็นไปอย่างเหมาะสมแก่ฐานะของตน มิใช่เกินฐานะ ซึ่งจะเป็นความลำบากแก่ครอบครัว

เมื่อภริยาได้รับการบำรุงจากสามีด้วยสถาน ๕ ดังกล่าวแล้ว พึงปฏิบัติต่อสามีด้วย สถาน ๕ เป็นการตอบแทน

๑. จัดการงานดี การงานในที่นี้หมายถึง หน้าที่ทุกอย่างที่ภริยาจะพึงจัดการต้องทำให้เรียบร้อยดีงาม อย่าให้คั่งค้างอากุลเริ่มตั้งแต่การบ้านการเรือน อาหารการกินอย่าให้เลยเวลาอันเป็นหน้าที่ของกุลสตรีจะพึงเอาใจใส่

๒. สงเคราะห์คนข้างเคียงของผัวดี คนข้างเคียงในที่นี้ ญาติพี่น้องตลอดทั้งเพื่อนฝูงของสามีและรวมไปถึงของตนเองด้วย หน้าที่ของภริยาจะต้องให้ความสงเคราะห์ผูกน้ำใจด้วยการยกย่องนับถือ ช่วยเหลือเกื้อกูลตามสมควร

๓. ไม่ประพฤตล่วงใจผัว ชายที่ภริยามีชู้ รู้ไปถึงไหนย่อมอัปยศเสียศักดิ์ศรี และเป็นที่ดูหมิ่นเหยียดหยามของคนอื่น ภริยาที่ดีนั้นย่อมต้องรักษาคุณธรรมข้อนี้ ไม่ยอมทิ้งสามีของตนไปปรารถนาชายอื่น

๔. รักษาทรัพย์ที่ผัวหามาได้ไว้ สามีประกอบอาชีพสุจริต หาทรัพย์มาด้วยความเหนื่อยยาก เพื่อเลี้ยงดูครอบครัวให้เป็นสุข ภริยาจะต้องรู้จักเก็บรู้จักใช้ รักษาด้วยการใช้จ่ายให้พอเหมาะสมกับรายได้ ไม่ฟุ่มเฟือยและไม่เบียดกรอจนเกินไป หามาได้เท่าไรไม่รู้จักเก็บงำก็ตั้งตัวไม่ได้ หน้าที่ของภริยา

นอกจากจะต้องรู้จักใช้สอยแล้ว ยังต้องรู้จักรักษาทรัพย์ไว้ในที่ที่ปลอดภัยด้วย

๔. ขยัน ไม่เกียจคร้านในกิจการทั้งปวง ภริยาต้องเป็นคนฉลาด สามารถในกิจการทุกอย่าง เริ่มแต่การครัวเป็นต้นไป ทั้งต้องขยัน ไม่เกียจคร้าน หญิงบางคนเฉื่อยและเกียจคร้านได้แต่นั่ง ๆ นอน ๆ 'ไม่ทำงาน' ภริยาที่ดี ต้องไม่เป็นอย่างนั้น มีจิตใจกระตือรือร้น จัดการงานทั้งปวงให้ลุล่วงไปด้วยดี

๕. ไม่ประพฤติดังต่อไปนี้

๑. ไม่ประพฤติชั่วอย่างเปิดเผย

๒. ไม่ประพฤติชั่วอย่างลับๆ

๓. ไม่ประพฤติชั่วอย่างเปิดเผย

๔. ไม่ประพฤติชั่วอย่างเปิดเผย

๕. ไม่ประพฤติชั่วอย่างเปิดเผย

๖. ไม่ประพฤติชั่วอย่างเปิดเผย

๗. ไม่ประพฤติชั่วอย่างเปิดเผย

๘. ไม่ประพฤติชั่วอย่างเปิดเผย

๙. ไม่ประพฤติชั่วอย่างเปิดเผย

(นัยจาก นวโกวาท ศิทธิปฏิบัติ หน้า ๗๔ ที.ปา. ๑๑/๒๐๔ สมุทฺตลวิลาสินี ๓/๑๔๕)

การวางแผนครอบครัว

พนิดา ดามาพงศ์ เรียบเรียง

หญิงชายที่ตกลงปลงใจแต่งงานอยู่กินกันฉันสามีภรรยาย่อมปรารถนาที่จะมีบุตรธิดาไว้เชยชม และสืบทอดวงศ์สกุลในภายหน้า ครอบครัวที่มีพร้อมพ่อแม่ลูกจึงจัดว่าเป็นครอบครัวที่สมบูรณ์ แต่ถ้ามีลูกมากหรือมีลูกในขณะที่พ่อแม่ไม่พร้อมจะมี จะด้วยสาเหตุใดก็ตาม ย่อมนำความทุกข์ยากมาสู่ครอบครัว นานาประการ ดังนั้น การวางแผนครอบครัวจึงจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับหนุ่มสาวและคู่สมรส ซึ่งจะต้องคิดกันตั้งแต่ก่อนแต่งงานและก่อนมีบุตร

การวางแผนครอบครัว หมายถึง การที่คู่สมรสคิดไว้ล่วงหน้าว่าจะมีลูกกี่คน จะมีเมื่อใด และได้เว้นระยะให้เหมาะสมกับความสามารถที่จะเลี้ยงดู ให้ความรักความเอาใจใส่อย่างทั่วถึง โดยวิธีการคุมกำเนิดที่ปลอดภัยและได้ผลเพื่อให้มีลูกในเวลาที่ต้องการเท่านั้น หรือสำหรับผู้มีลูกแล้วก็คิดถึงการเว้นระยะการมีลูกหรือหยุดมี พ่อ แม่ที่มีลูกเมื่อตนต้องการและมีจำนวนน้อยจะสามารถเลี้ยงดูลูกให้มีความสุขและมีชีวิตที่ดี โดยพ่อแม่เองก็ไม่เดือดร้อน

การคุมกำเนิดมี ๒ ชนิดคือ การคุมกำเนิดชั่วคราวและการคุมกำเนิดถาวร การคุมกำเนิดชั่วคราวใช้เมื่อต้องการเว้นระยะการมีลูกให้ห่างออกไป และจะมีลูกได้อีกเมื่อเลิกใช้ ส่วนการคุมกำเนิดถาวรใช้เมื่อมีลูกครบตามจำนวนที่ต้องการแล้วหรือไม่ต้องการมีลูกอีกต่อไป การคุมกำเนิดทั้ง ๒ ชนิดนี้ สามีภรรยาสามารถเลือกใช้ได้ตามความพอใจ

๑. การคุมกำเนิดชั่วคราวมีหลายวิธี คือ ยาเม็ดคุมกำเนิด ยาฉีดคุมกำเนิด ห่วงอนามัยซึ่งใช้สำหรับแม่ และถุงยางอนามัยใช้สำหรับพ่อ

๑.๑ ยาเม็ดคุมกำเนิดคือ ยาที่แม่กินเพื่อป้องกันตั้งครรภ์ โดยยาจะเข้าไปป้องกันไม่ให้ไข่สุก เชื่อว่าสุกจึงไม่สามารถผสมกับไข่ได้ ยาเม็ดคุมกำเนิดบรรจุอยู่ในแผง จำนวนแผงละ

๒๘ เม็ด เม็ดสีขาวเป็นยาคุมกำเนิดมี ๒๑ เม็ด ส่วนเม็ดสีน้ำตาลเป็นยาบำรุงมี ๗ เม็ด ผู้ใช้ต้องกินยาทุกวัน และทุกเม็ด จึงจะป้องกันการตั้งครรภ์ได้ โดยจะต้องเริ่มต้นรับประทานยาเม็ดแรกในวันที่ ๕ ของการมีประจำเดือน แล้วกินเม็ดต่อไปวันละเม็ดเรียงตามลูกศรชี้จนครบ ๒๘ เม็ด แล้วจึงต่อแผงใหม่โดยไม่หยุดกินยาเลย เมื่อต้องการมีลูกจึงหยุดกินยาก็จะมีลูกได้ตามปกติ

๑.๒ ยาฉีดคุมกำเนิด คือยาที่ฉีดให้ผู้หญิงเพื่อป้องกันการตั้งครรภ์ ฉีดครั้งเดียวป้องกันได้นาน ๓ เดือน ยาฉีดคุมกำเนิดมีคุณสมบัติเหมือนยาเม็ดคุมกำเนิด คือ ตัวยาจะเข้าไปป้องกัน ฉีดยาคุมกำเนิดต้องไปหาเจ้าหน้าที่อนามัย พยาบาล หรือแพทย์เพื่อตรวจร่างกายเสียก่อน

๑.๓ ถุงยางอนามัย คือปลอกหรือถุงยางบางๆ ฝ้ายชายใส่สวมที่อวัยวะเพศก่อนจะร่วมประเวณี ถุงยางนี้จะมีกระเปาะรองรับน้ำอสุจิของผู้ชายไม่ให้เข้าไปผสมกับไข่ของหญิง ถุงยางนี้ใช้เมื่ออวัยวะเพศแข็งตัวเมื่อหลั่งน้ำอสุจิแล้วจะต้องถอนอวัยวะเพศออกในขณะที่ยังแข็งตัวอยู่ จับขอบถุงยางอนามัยอย่าให้หลุดจากอวัยวะเพศ เพราะตัวอสุจิอาจหลุดเข้าไปในช่องคลอดได้

๑.๔ ห่วงอนามัย คือห่วงพลาสติกที่ใส่ไว้ในมดลูกของฝ่ายหญิง เพื่อป้องกันการตั้งครรภ์ โดยห่วงอนามัยจะทำให้การเดินทางของไข่มาสู่มดลูกเร็วเกินไป และทำให้เยื่อบุมดลูกเจริญช้าลง ทำให้ไข่ไม่สามารถฝังตัวที่เยื่อบุมดลูกได้ ผู้ที่ต้องการใส่ห่วงอนามัยจะต้องให้เจ้าหน้าที่อนามัยตรวจร่างกายและใส่ห่วงให้ โดยใช้เวลา ๕ - ๑๐ นาที ใส่ห่วงเสร็จแล้วกลับบ้านได้ทันที และร่วมประเวณีได้ตามปกติ เมื่อต้อง

การมีลูกก็กลับไปให้เจ้าหน้าที่ถอดห่วงออกก็จะมีลูกได้

๒. การคุมกำเนิดแบบถาวร ใช้เมื่อพ่อแม่มีลูกตามจำนวนที่ต้องการและไม่อยากมีอีกต่อไป การคุมกำเนิดแบบถาวรคือการทำหมัน ทำได้ทั้งชายและหญิง โดยทำเพียงฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ก็สามารถคุมกำเนิดได้อย่างถาวร

๒.๑ การทำหมันหญิง คือการผูกและตัดท่อรังไข่ทั้ง ๒ ข้าง เป็นการตัดท่อทางเดินของไข่ไม่ให้มาพบกับเชื้ออสุจิ การทำหมันหญิงใช้เวลาประมาณ ๓๐ นาที เย็บ ๒ เข็ม การทำหมันหญิงทำได้ทันทีหลังคลอดหรือจะทำเมื่อใดก็ได้ที่ไม่ต้องการมีลูกอีก ภายหลังทำหมันผู้หญิงยังคงมีสุขภาพดี ความรู้สึกทางเพศยังคงมีเหมือนเดิม เพราะการทำหมันเป็นการผ่าตัดเล็ก ๆ เพื่อตัดท่อรังไข่เท่านั้น

๒.๒ การทำหมันชาย คือการผูกและตัดท่ออสุจิทั้ง ๒ ข้าง ใช้เวลาประมาณ ๑๕ - ๒๐ นาที การผูกท่ออสุจิเป็นการตัดท่อทางเดินของตัวอสุจิไม่ให้เคลื่อนตัวออกมาผสมกับไข่ แต่ฝ่ายชายจะยังคงหลั่งน้ำกามได้ตามปกติ โดยไม่มีตัวอสุจิปะปน ผู้ชายที่ทำหมันแล้วจะไม่ทำให้ฝ่ายหญิงตั้งครรภ์อีกต่อไป หลังจากทำหมันแล้วฝ่ายชายยังคงทำงานได้ตามเดิม ยังคงมีความรู้สึกทางเพศและมีความสามารถทางเพศเหมือนเดิม

วิธีการคุมกำเนิดที่กล่าวมาทั้งหมดนี้เป็นวิธีที่นิยมใช้กันมาก ผู้สนใจควรศึกษารายละเอียดจากเอกสารอื่นๆ เจ้าหน้าที่อนามัย พยาบาลหรือแพทย์เพื่อประกอบการตัดสินใจ

ครอบครัวที่พ่อแม่คุมกำเนิดจะมีลูกตามจำนวนที่ต้องการและในเวลาที่ต้องการ พ่อ แม่และลูกต่างมีความรักใคร่เอาใจใส่ซึ่งกันและกัน พ่อ แม่มีเวลาทำมาหากินเพื่อเลี้ยงครอบครัวให้ทุกคนอยู่ดีกินดี ลูกมีโอกาสเรียนหนังสือ มีงานทำ ช่วยตัวเองได้ เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพต่อไป

คณะอนุกรรมการเฉพาะกิจ

ยกร่างแบบอย่างในการปฏิบัติทางวัฒนธรรมของคนไทย

๑. นายแปลก สนธิรักษ์	อนุกรรมการที่ปรึกษา
๒. คุณหญิงกรองแก้ว ปทุมานนท์	อนุกรรมการที่ปรึกษา
๓. นายสุชีพ ปุญญานุภาพ	อนุกรรมการที่ปรึกษา
๔. ศาสตราจารย์สุระปะนิย์ นาคทรพรพ	ประธานอนุกรรมการ
๕. ศาสตราจารย์อำไพ สุจริตกุล	อนุกรรมการ
๖. นายประพัฒน์ ตริณรงค์	อนุกรรมการ
๗. นายเศวต ธนประดิษฐ์	อนุกรรมการ
๘. นายสิริ เพ็ชรไทย	อนุกรรมการ
๙. นายสมบัติ พลายน้อย	อนุกรรมการ
๑๐. นางร่ายง สาคกรพันธ์	อนุกรรมการ
๑๑. นางสาวเจริญรัตน์ โปษกานนท์	อนุกรรมการ
๑๒. นางสาววนิดา สติตานนท์	อนุกรรมการ
๑๓. นายสมยศ สิงห์คำ	อนุกรรมการและเลขานุการ
๑๔. นางสาวปราณี สิ้นธุ์สะอาด	อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๑๕. นางสาวอัจฉรา เกตุเกลี้ยง	อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

คณะผู้จัดทำ

ที่ปรึกษา

นายพยุงศักดิ์ จันทรสุนทร
นายล้วน รอดทอง
ดร. จรัส ทองเกษม

คณะทำงาน

คณะอนุกรรมการเฉพาะกิจยกร่างแบบอย่างในการปฏิบัติทางวัฒนธรรม
ของคนไทย

ผู้ดำเนินการจัดพิมพ์ และเผยแพร่

นางสุภิต อนันตสุข
นางสาวเฉลิมลักษณ์ เอกมณี
นางสาววรรณาทอง ทองอยู่
นางจันทนา ศรีเมือง

ผู้ออกแบบปก

นายพินิจ มนรัตน์

